

FLAGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

- Historia flagi Wenezueli
- Flaga rozejmu
- Flaga z Gwiazdą Północy
- Herby Watykanu i ostatnio panujących papieży
- Weksylia w twórczości Františka Kupki

Od Redakcji

W czterdziestym szóstym numerze Biuletynu prezentujemy artykuły Jana Gyllenboka (pierwsza publikacja we „FLADZE”) „Historia flagi Wenezueli”, Jerzego Wrony „Flaga rozejmu”, „Flaga z Gwiazdą Północy” i „Herby Watykanu i ostatnio panujących papieży” oraz Krzysztofa Jasieńskiego „Weksylia w twórczości Františka Kupki”. Przedstawiamy również weksylogiczne nowości wydawnicze.

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

~*~

In the forty-sixth issue of the Bulletin, we present articles by by Jan Gyllenbok (first published in “FLAGA”) “The History of the Venezuelan Flag”, Jerzy Wrona “The Flag of Truce”, “The Flag with the North Star”, “The Coats of Arms of the Vatican and Recent Popes” and Krzysztof Jasieński’s “Vexillia in the Work of František Kupka”. We also present new publications on vexilology.

We wish you a nice reading.

Krzysztof Jasieński

FLAGA
Biuletyn Polskiego
Towarzystwa
Weksylogicznego
ISSN 1509-2429
Numer 46(70)
lipiec-wrzesień 2025
Ukazuje się od
stycznia 1999 r.

Redaktor i wydawca
Krzysztof Jasieński
Tłumaczenie tekstów
Karolina Jasieńska

Adres redakcji
ul. Gromadzka 4 lok. 23
15-769 Białystok
tel. +48 606 404 672
biuro@weksylogia.pl

Polskie Towarzystwo
Weksylogiczne
Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa
tel. +48 606 404 672
+48 504 191 493
biuro@weksylogia.pl

Zarząd Główny PTW
Krzysztof Jasieński
Prezes
Andrzej Bełtowski
Wiceprezes
Marek Kwiecień
Wiceprezes
Wojciech Szczerba
Sekretarz Zarządu
Zbigniew Kordula
Skarbnik

Redakcja nie ponosi
odpowiedzialności za opinie
autorów zawarte w tekstach.
Wszelkie prawa zastrzeżone,
przedruk i kopiowanie
fragmentów lub całości
jedynie za zgodą wydawcy.

Spis Treści

Historia flagi Wenezueli Jan Gyllenbok	4
Flaga rozejmu Jerzy Wrona	23
Flaga z Gwiazdą Północy Jerzy Wrona	25
Herby Watykanu i ostatnio panujących papieży Jerzy Wrona	31
Weksylia w twórczości Františka Kupki Krzysztof Jasieński	37
Nowości wydawnicze	41

Na pierwszej stronie: Projekt autorstwa Františka Kupki strony głównej sztandaru 6. Pułku Legionistów Czechosłowackich we Francji. 1919.
Na ostatniej stronie: Projekt autorstwa Františka Kupki strony głównej sztandaru dla 1. Pułku czechosłowackich zagranicznych jednostek we Francji. 1939 – 1940.

Historia flagi Wenezueli

Wczesne odkrycia i osadnictwo

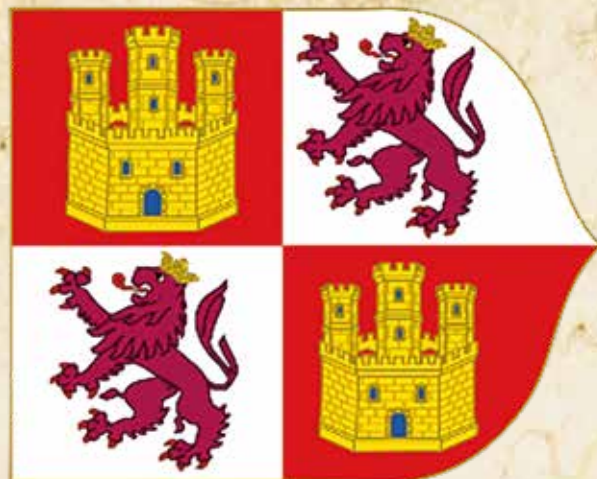
Historia Wenezueli zapisana w źródłach pisanych rozpoczyna się 1 sierpnia 1498 roku, kiedy to Krzysztof Kolumb dotarł do jej wybrzeży podczas swojej trzeciej wyprawy do obu Ameryk. Lądując na półwyspie Paria, stał się pierwszym Europejczykiem, który postawił stopę na kontynentalnym lądzie Ameryki Południowej. Choć nie zapuścił się głęboko w deltę Orinoko, żeglował wzdłuż sąsiadującego Zatoki Paria i wpłynął do ujścia rzeki Orinoko. Uderzony jej ogromną szerokością i siłą, Kolumb zdał sobie sprawę, że dotarł do kontynentu, a nie do grupy wysp.

W kolejnym roku, w czerwcu 1499 roku, odkrywca Alonso de Ojeda dotarł do wybrzeża dzisiejszej Wenezueli podczas swojej pierwszej wyprawy do tego regionu. Towarzyszyli mu słynny kartograf i główny nawigator Juan de la Cosa oraz Amerigo Vespucci, który pełnił funkcję obserwatora. Wspólnie sporządzili mapę wybrzeża od ujścia Orinoko na zachód, wzdłuż Zatoki Paria, mijając półwysp Paraguaná i kontynuując rejs aż do terytoriów dzisiejszej Kolumbii. Podczas tej wyprawy rzekomo nadali regionowi nazwę „Venezuela” – czyli „Mała Wenecja” – zainspirowani widokiem domów na palach zbudowanych nad wodą w okolicach jeziora Maracaibo, które przypominały im Wenecję.

Krzysztof Kolumb i Alonso de Ojeda żeglowali pod auspicjami Królów Katolickich Hiszpanii – króla Ferdynanda II Aragońskiego i królowej Izabeli I Kastylijskiej. W związku z tym nieśli ze sobą Sztandar Królów Katolickich (rys. 1), który symbolizował ich wspólne panowanie nad koronami Kastylii i Aragonii. Oprócz tego królewskiego sztandaru zabrali również Królewski sztandar Korony Kastylii (rys. 2), reprezentujący królestwo królowej Izabeli, które było głównym źródłem wsparcia finansowego i politycznego – zwłaszcza w przypadku Kolumba. Flagi te służyły zarówno jako symbole suwerennej władzy, jak i jako narzędzia do ogłaszania hiszpańskich roszczeń do nowo odkrytych ziem.

Rys. 1. Sztandar Królów Katolickich Ferdynanda II i Izabeli I od sierpnia 1498 do czerwca 1499 roku.

Rys. 2. Królewski sztandar Korony Kastylii od sierpnia 1498 do czerwca 1499 roku.

Na początku XVI wieku hiszpańscy odkrywcy zaczęli zakładać osady wzdłuż wybrzeża dzisiejszej Wenezueli. Ich ekspansja często napotykała opór ze strony ludów tubylczych, takich jak Cumanagoto, Warao i różne grupy mówiące językami arawackimi. Pierwszą stałą hiszpańską osadą w tym regionie była Cumaná, założona w listopadzie 1521 roku. Choć franciszkańscy misjonarze wcześniej podejmowali próby zakładania misji w tej okolicy, to właśnie rok 1521 oznacza moment, w którym trwała obecność Europejczyków na kontynencie południowoamerykańskim została skutecznie ustanowiona. Franciszkanie odegrali centralną rolę w tym przedsięwzięciu, a ich głównym celem była chrystianizacja ludności tubylczej.

W 1527 roku założenie miasta Santa Ana de Coro stanowiło kolejny krok w kierunku konsolidacji hiszpańskiej kontroli. Niedługo potem nowo utworzona Prowincja Wenezueli została podporządkowana hiszpańskiej kolonii Santo Domingo. W rezultacie region ten znalazł się pod jurysdykcją Królewskiej Audiencji w Santo Domingo – najwyższego sądu kolonialnego i ciała administracyjnego na Karaibach w owym czasie. Ta reorganizacja administracyjna odzwierciedlała szerszą strategię imperium hiszpańskiego, polegającą na konsolidacji ekspandujących terytoriów w obu Amerykach poprzez podporządkowanie ich bardziej ugruntowanym ośrodkom kolonialnym.

Na całym tym obszarze powiewał Krzyż Burgundzki (*Cruz de Borgoña*, rys. 3) – główny wojskowy i morski sztandar Hiszpanii – wznoszony nad fortami, misjami i budynkami urzędowymi, symbolizując hiszpańską suwerenność i władzę militarną na jej amerykańskich ziemiach.

Rys. 3. Imperium Hiszpańskie ok. 1509 do marca 1528 roku.

Niemieckie rządy i reorganizacja kolonialna

W dniu 27 marca 1528 roku Korona Hiszpańska oficjalnie przyznała prawa do regionu Wenezueli bankierskiej rodzinie Welserów z Augsburga. Porozumienie to zostało sformalizowane za pomocą *capitulación* – rodzaju królewskiego kontraktu – na mocy którego Karol I Hiszpański (będący również cesarzem rzymskim Karolem V) upoważnił Welserów do zarządzania, kolonizacji i eksploatacji znacznej części północno-zachodniej Wenezueli. Terytorium to później zaczęto określać w niemieckich źródłach jako *Klein-Venedig* („Mała Wenecja”), choć nie była to współczesna nazwa hiszpańska. W zamian Welserowie zobowiązali się do finansowania dalszych wypraw, zakładania osad i poszukiwania legendarnego złota El Dorado, a także do pomocy w spłacie znacznych długów Korony Hiszpańskiej, zwłaszcza tych powstałych w związku z wyborem Karola na cesarza.

Rys. 4. Herb rodu Welserów od marca 1528 do kwietnia 1546 roku.

Hiszpańska kontrola nad Wenezuelą została formalnie przywrócona w 1546 roku, po skutecznym cofnięciu koncesji Welserów. Choć nie zachowała się dokładna data

zakończenia koncesji w oficjalnych dokumentach, rozpad władzy Welserów nastąpił na przestrzeni tego roku. Decyzja o zakończeniu koncesji była motywowana doniesieniami o nadużyciach administracyjnych, konfliktach z hiszpańskimi urzędnikami kolonialnymi oraz poważnymi oskarżeniami o okrucieństwo wobec ludności tubylczej. Punktem zwrotnym było zabicie ostatniego niemieckiego gubernatora, Philippa von Huttena, oraz egzekucja Bartholomäusa Welsera Młodszego przez hiszpańskiego urzędnika Juana de Carvajala w pobliżu El Tocuyo w kwietniu 1546 roku.

Po zakończeniu okresu *Klein-Venedig*, hiszpańscy osadnicy rozszerzali swoją obecność w regionie, zakładając i rozwijając miasta takie jak Barquisimeto (1552), Valencia (1555), Mérida (1558), a później Caracas w 1567 roku. Wprowadzono system *encomienda* – przymusowej pracy, w ramach którego ludność tubylcza była zmuszana do świadczenia pracy na rzecz hiszpańskich *encomenderos*. Równocześnie nasiliły się katolickie działania misyjne, prowadzone głównie przez zakony franciszkanów, dominikanów i jezuitów, których celem było nawracanie i edukowanie społeczności tubylczych.

Z czasem gospodarka regionu coraz bardziej koncentrowała się na rolnictwie wielkoobszarowym. Na plantacjach uprawiano takie produkty jak kakao, tytoń i trzcinę cukrową, a ich funkcjonowanie opierało się w dużej mierze na pracy afrykańskich niewolników. Gwałtowny spadek liczby ludności tubylczej – spowodowany chorobami, przymusową pracą i przesiedleniami – doprowadził do znacznego wzrostu transatlantyckiego importu afrykańskich niewolników.

Okres ten charakteryzował się także nieustannym zagrożeniem ze strony europejskich rywali. Holenderscy, angielscy i francuscy korsarze regularnie atakowali nadbrzeżne osady Wenezueli, co skłoniło Hiszpanów do budowy fortyfikacji obronnych w kluczowych portach, takich jak Cumaná, La Guaira i Puerto Cabello. Konstrukcje te miały na celu odstraszanie piratów i zabezpieczenie hiszpańskich interesów w basenie Morza Karaibskiego.

Aby poprawić zarządzanie rozległymi terytoriami w Ameryce Południowej, Korona Hiszpańska powołała Wicekrólestwo Nowej Granady dekretem królewskim z 27 maja 1717 roku, za panowania króla Filipa V. Nowy podział administracyjny obejmował tereny dzisiejszej Kolumbii, Ekwadoru, Panamy i części Wenezueli – obszary te były wcześniej zarządzane z odległego Wicekrólestwa Peru z siedzibą w Limie. Kilka prowincji wenezuelskich, w tym Maracaibo, Mérida i Trujillo, zostało włączonych do nowego wicekrólestwa, szczególnie w sprawach sądowych, wojskowych i fiskalnych.

Inne regiony – takie jak Caracas i Cumaná – pozostały jednak ściślej związane z Audiencją w Santo Domingo, a w pewnych kwestiach również bezpośrednio z Madrytem, zwłaszcza w sprawach kościelnych i handlowych. Taki rozproszony układ administracyjny odzwierciedlał trwałą złożoność hiszpańskiego zarządzania kolonialnego w Wenezueli.

Pierwotna forma Wicekrólestwa Nowej Granady istniała krótko – została rozwiązana w 1723 roku z powodu trudności finansowych, problemów logistycznych i oporu politycznego ze strony istniejących władz kolonialnych w Peru. Wicekrólestwo zostało jednak przywrócone w 1739

roku, z rozszerzonymi kompetencjami instytucjonalnymi i odnowionym systemem administracyjnym. Mimo to, pełna jedność administracyjna między wenezuelskimi prowincjami nigdy nie została osiągnięta w okresie kolonialnym. Podczas gdy prowincje takie jak Maracaibo, Mérida i Trujillo znalazły się w jurysdykcji Nowej Granady, inne – zwłaszcza Caracas i Cumaná – nadal utrzymywały bliższe związki z Audiencją w Santo Domingo i w niektórych sprawach bezpośrednio z Koroną Hiszpańską w Madrycie. Taka fragmentacja odzwierciedlała szersze zawiłości i niespójności hiszpańskiego systemu kolonialnego w północnej Ameryce Południowej.

Obok Krzyża Burgundzkiego (rys. 5), który był głównym znakiem wojskowym i morskim Imperium Hiszpańskiego, podczas uroczystości wewnątrz wicekrólestw powszechnie używano królewskiego sztandaru panującego monarchy. Te insygnia symbolizowały suwerenność imperium i były nieodzownym elementem wizualnego autorytetu administracji kolonialnej, choć samo Wicekrólestwo Nowej Granady nigdy nie przyjęło odrębnej lokalnej flagi. Królewski sztandar hiszpańskiej monarchii Burbonów (rys. 6) przedstawiał czteropłowy herb Kastylii i Leónu, burbońskie lilie oraz łańcuch Orderu Złotego Runa.

Rys. 5. Sztandar Imperium Hiszpańskiego od kwietnia 1546 do czerwca 1785 roku.

Rys. 6. Królewski sztandar rodu Burbonów od ok. 1739 do czerwca 1785 roku.

Reorganizacja administracyjna i tożsamość morska w późnokolonialnej Wenezueli

W dniu 8 września 1777 roku Korona Hiszpańska wydała *Real Cédula* ustanawiającą Kapitanie Generalną Wenezueli, przyznając tym samym regionowi większy stopień

autonomii administracyjnej i politycznej w ramach Imperium Hiszpańskiego. Był to znaczący punkt zwrotny w kolonialnym systemie zarządzania Wenezuelą. Po raz pierwszy główne prowincje tego terytorium – takie jak Caracas, Cumaná, Maracaibo, Guayana, Margarita i Barinas – zostały zjednoczone pod wspólną władzę polityczną i wojskową z siedzibą w Caracas, które oficjalnie stało się stolicą nowej jednostki administracyjnej.

Utworzenie kapitanatu generalnego odzwierciedlało szersze działania reformatorskie monarchii burbońskiej, mające na celu usprawnienie zarządzania imperium i poprawę reaktywności lokalnych władz w posiadłościach amerykańskich. Choć Caracas objęło scentralizowaną kontrolę administracyjną, niektóre funkcje kościelne i sądownicze – takie jak sądy apelacyjne czy nadzór kościelny – początkowo pozostały pod jurysdykcją Audiencji w Santo Domingo oraz Wicekrólestwa Nowej Granady. Mimo to reforma z 1777 roku położyła instytucjonalne fundamenty pod bardziej zjednoczoną administrację wenezuelską i znacząco wzmocniła pozycję Caracas w sprawach regionalnych.

Czerwono-żółto-czerwony sztandar marynarki wojennej (*pabellón de la Marina de Guerra*, rys. 7) został oficjalnie przyjęty dekretem królewskim z 28 maja 1785 roku (*Real Decreto de 28 de mayo de 1785*), wydanym przez króla Karola III. Niedługo potem zaczął pojawiać się na hiszpańskich okrętach wojennych i stopniowo stał się standardem we wszystkich siłach morskich Hiszpanii. W ramach tego samego dekretu wprowadzono także banderę handlową – o tych samych poziomych pasach, lecz pozbawioną herbu królewskiego – przeznaczoną do użytku przez statki cywilne (rys. 8). Flagi te pozostały oficjalnymi symbolami wywieszanymi na terytorium dzisiejszej Wenezueli jako części Imperium Hiszpańskiego aż do końca 1819 roku, kiedy to region został włączony do Wielkiej Kolumbii po zwycięstwach ruchu niepodległościowego.

Rys. 7. Sztandar Kapitanii Generalnej Wenezueli od czerwca 1785 do 16 grudnia 1819 roku.

Rys. 8. Banderę handlową od czerwca 1785 do 16 grudnia 1819 roku.

Rewolucyjne nurty i wczesne flagi

Okres poprzedzający powstanie Pierwszej Republiki Wenezueli w 1811 roku charakteryzował się złożonym i dynamicznym fermentem rewolucyjnym. Choć niepodległość została formalnie ogłoszona dopiero w lipcu 1811 roku, antykolonialne nastroje zakorzeniły się w społeczeństwie wenezuelskim już kilka dekad wcześniej, dając początek powstaniom, spiskom i symbolicznym aktom oporu – z których wiele obejmowało tworzenie flag zapowiadających późniejsze symbole narodowe.

Jednym z najwcześniejszych przejawów buntu było powstanie w Curimagua w 1795 roku, prowadzone przez José Leonardo Chirino w dzisiejszym stanie Falcón. Ruch ten, wywołany społecznymi krzywdami i zainspirowany rewolucyjnymi ideami krążącymi po świecie atlantyckim – szczególnie tymi z Rewolucji Francuskiej – dążył do zakwestionowania hiszpańskiego systemu kolonialnego. Choć ostatecznie został stłumiony, pozostawił po sobie znaczący symboliczny ślad: współczesne relacje wspominają, że powstańcy wznosili purpurową flagę (*bandera morada*), dziś już zaginioną, ale zapamiętaną jako uderzający znak wczesnego oporu (rys. 9). Zaledwie dwa lata później, w 1797 roku, pojawił się bardziej ideologicznie rozwinięty spis, kierowany przez Juana Bautistę Picornella, Manuela Guala i José Marię Españę. Pod wpływem filozofii Oświecenia oraz politycznych przewrotów we Francji i na Haiti, spiskowcy wyobrażali sobie republikę opartą na wolności, równości i integracji rasowej – zasadach radykalnych w kontekście hiszpańsko-amerykańskim. W chwili ich aresztowania przez władze kolonialne, rzekomo posiadali projekt flagi bogatej w symbolikę. Historycy i weksylolodzy, opierając się na pisemnych opisach, zrekonstruowali ten wzór (rys. 10) jako białe pole z promieniującym żółtym słońcem o ludzkiej twarzy. Pod słońcem znajdował się niebieski pas poziomy z czterema białymi pięcioramiennymi gwiazdami symbolizującymi jedność, a przy drzewcu umieszczono pionowy pas złożony z czterech kolorów: żółtego, czerwonego, białego i niebieskiego.

Rys. 9. Purpurowa flaga powstania w Curimagua, maj 1795 r.

Rys. 10. Flaga Ruchu Picornella, Guala i Españi, lipiec 1797 r.

W 1801 roku, przebywając na emigracji w Londynie, wenezuelski rewolucjonista Francisco de Miranda zaprojektował trójkolorową flagę inspirowaną tęczą, z poziomymi pasami w kolorach czerwonym, żółtym i niebieskim (zob. Rys. 11). Łączył te barwy z ideą wolności i nazwał projekt „kolumbijnskim”. Początkowo planował użycie 20 proporców i 10 flag, co później zmodyfikowano do 5 bander. W swoim projekcie Miranda wyraźnie powiązał kolory flagi z podstawowymi barwami tęczy, zachowując ich naturalną kolejność. Jednak podczas wyprawy niepodległościowej w 1806 roku, gdy faktycznie użył flagi (rys. 12), kolejność kolorów została w niewyjaśniony sposób odwrócona – zmiana ta nie została wyjaśniona w jego pismach.

Rys. 11. Flaga generała Mirandy, maj 1801 r.

Rys. 12. Faktycznie użyta flaga generała Mirandy, 1801 r.

Najbardziej bezpośrednim działaniem Mirandy była jego wyprawa w 1806 roku do Kapitanii Generalnej Wenezueli, podczas której strategicznie żeglował pod banderą Stanów Zjednoczonych (rys. 13), które wówczas były państwem neutralnym, aby uniknąć konfrontacji z wrogimi siłami europejskimi.

Rys. 13. Flaga Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej od maja do lipca 1806 r.

Siły Mirandy niosły również, według relacji, sztandar lądowy (rys. 14) podczas kampanii z 1806 roku, często określany jako Sztandar Armii Kolumbijskiej (*Ejército Colombiano*). Kolejność kolorów była w nim niewytłumaczalnie odwrócona w porównaniu do trójkolorowej flagi (rys. 11) zaprojektowanej przez generała Francisco de Mirandę w 1801 roku.

Rys. 14. Sztandar Armii Kolumbijskiej od maja do lipca 1806 r.

Dwie flagi zdobyte podczas wyprawy Mirandy

Podczas nieudanej wyprawy wyzwolenczej Francisco de Miranda w 1806 roku, władze hiszpańskie przechwyciły dwie flagi znajdujące się na zajętych statkach. Flagi te zostały później udokumentowane i narysowane w aktach procesowych, a ich historia stała się źródłem wielu nieporozumień.

Pierwsza flaga (rys. 15), często określana jako „niemiecka” flaga, miała kolory czarny, czerwony i żółty. Choć niektórzy interpretowali ją jako nawiązanie do niemieckich symboli rewolucyjnych, historycy tacy jak Carlos Edsel González twierdzą, że najprawdopodobniej była to jedna z wielu flag maskujących używanych przez Mirandę w celu zmylenia przeciwników. W tamtym czasie nie miała ona oficjalnego powiązania z żadnym państwem i mogła należeć do oddziału planowanej Armii Kolumbijskiej. Niektórzy historycy mylą ją z flagą rewolucji wenezuelskiej z 19 kwietnia 1810 roku, jednak kolejność kolorów była inna.

Rys. 15. „Pierwsza flaga” Mirandy, marzec-sierpień 1806 r.

Druga flaga (rys. 16) była według relacji banderą morską Mirandy. Jej wygląd był wyrazisty: niebieskie tło z wizerunkiem pełni księżyca, żółte słońce wschodzące z morza oraz czerwony sztandar z napisem „MUERA LA TIRANÍA Y VIVA LA LIBERTAD” („Śmierć tyranii, niech żyje wolność”). Poniżej znajdował się napis identyfikujący ją jako „Banderę Mirandy na jego korwecie”. Trzy kolory – żółty (słońce), niebieski (tło) i czerwony (sztandar) – odpowiadają opisowi porucznika Biggsa, który później spisał swoje wspomnienia. Nie było w niej jednak bieli, więc nie była to prawdziwa trójkolorowa flaga. Źródła historyczne wskazują, że flaga ta była używana wyłącznie na osobistym statku Mirandy – *Leandro* – który był jedyną jednostką rzeczywiście przez niego posiadaną; pozostałe były wynajmowane lub pożyczone.

Rys. 16. „Druga flaga” Mirandy, marzec-sierpień 1806 r.

Po tych nieudanych przedsięwzięciach militarnych rewolucyjny zapal w Wenezueli chwilowo osłabł. Jednak w maju 1810 roku wydarzenia w Europie – w szczególności dalsze uwięzienie Ferdynanda VII przez Napoleona Bonaparte – ponownie rozbudziły polityczne napięcia. W dniu 4 maja 1810 roku, Najwyższa Rada ds. Ochrony Praw Ferdynanda VII, utworzona w Caracas, miała na celu zasygnalizowanie zarówno lojalności wobec hiszpańskiego monarchy, jak i autonomii lokalnej elity kreolskiej. W dekreście opublikowanym w *Gaceta de Caracas* (numer 96) określono projekt kokardy noszonej na lewym ramieniu. Ten wczesny symbol łączył kolory czerwony i żółty – nawiązujące do flagi Hiszpanii – z kolorem czarnym, symbolizującym sojusz z Anglią, krajem wspierającym sprawę Ferdynanda. Kokarda zawierała portret króla oraz jego inicjały, łącząc tożsamość rewolucyjnej elity z szerszym monarchistycznym kontekstem.

Później przekształcona we flagę (rys. 17), kokarda ta zaczęła uosabiać ambiwalentny klimat polityczny roku 1810. Wyrażała zewnętrzną lojalność wobec korony hiszpańskiej, jednocześnie subtelnie odzwierciedlając rosnące żądania lokalnej kontroli. *Mantuanaje*, czyli arystokracja kreolska, wykorzystywała ten symbol do podkreślenia swojego przywództwa w zmieniającym się pejzażu politycznym – formalnie wciąż monarchistycznym, ale coraz bardziej otwartym na idee rewolucyjne i republikańskie.

Rys. 17. Flaga Najwyższej Junty Caracas, maj 1810 – 4 lipca 1811 r.

Pierwsza Republika

Pierwsza Republika Wenezueli została proklamowana w 1811 roku, w następstwie fali rewolucyjnych nastrojów, które ogarnęły hiszpańską Amerykę po inwazji Napoleona na Hiszpanię i uwięzieniu króla Ferdynanda VII. Zainspirowani ideałami Oświecenia oraz polityczną próżnią spowodowaną kryzysem w Hiszpanii, grupa kreolskich elit w Caracas utworzyła w 1810 roku Najwyższą Junty, która przekształciła się w Kongres Konstytucyjny, formalnie ogłaszając niepodległość Wenezueli 5 lipca 1811 roku.

W celu zaprojektowania flagi nowo powstałego narodu powołano komisję w składzie: Francisco de Miranda, Lino de Clemente i José de Satta y Bici. Flaga (rys. 18, oparta na akwareli w pełnym kolorze przechowywanej w Archiwum Narodowym w Bogocie), zaprezentowana 9 lipca i wciągnięta na maszt z rozkazu władzy wykonawczej 14 lipca 1811 roku, składała się z poziomych pasów o nierównej szerokości: żółtego, niebieskiego i czerwonego, przy czym pas żółty był najszerszy, następnie niebieski, a na końcu czerwony. W kantonie znajdowała się tarcza herbowa przedstawiająca siedzącego rdzennych mieszkańca na skale, trzymającego w lewej ręce berło z frygijską czapką, otoczonego przez krokodyla orinockiego i Morze Karaibskie – symbolizujące bogactwo naturalne i geograficzne znaczenie Wenezueli. W tle wschodzące słońce symbolizowało świt wolności. Za wizerunkiem widniał napis „Venezuela Libre” („Wolna Wenezuela”) oraz wstęga z napisem „Colombia” przy drzewcu, odnosząca się do wizji zjednoczonego kontynentu amerykańskiego.

W dniu 15 lutego 1812 roku kongres zmienił herb (zob. Rys. 20) na taki, który przedstawiał kondora trzymającego w lewych szponach strzałę, a w prawych – kaduceusz zwieńczony frygijską czapką. Na piersi kondora znajdowało się słońce z liczbą 19 pośrodku – upamiętniające 19 kwietnia. Nad kondorem widniała łacińska sentencja: *Concordia Res Parvae Crescunt* („Zgodą małe rzeczy rosną w siłę”).

Pod względem militarnym republika nie była przygotowana na rosnący opór rojalistów. Wewnętrzne powstania w Walencji i Coro ujawniły niestabilność republiki, podczas gdy siły rojalistyczne dowodzone przez hiszpańskiego oficera marynarki Domingo de Monteverde systematycznie odzyskiwały kontrolę, wspierane przez lojalistyczne milicje i rozczarowaną ludność lokalną. Do połowy 1812 roku siły republikańskie były w odwrocie. W obliczu militarnego upadku i wewnętrznych napięć, rząd podjął negocjacje z Monteverdem. Wbrew sprzeciwom Bolívara, generał Francisco de Miranda – wówczas dowódca armii patriotów – zgodził się na zawieszenie broni i poddał się 25 lipca 1812 roku, co skutecznie zakończyło istnienie Pierwszej Republiki. Miranda został później aresztowany przez własnych towarzyszy, w tym Bolívara, i wydany Hiszpanom, którzy uwięzili go w Kadyksie, gdzie zmarł w niewoli.

Upadek Pierwszej Republiki obnażył kruchość początkowego projektu niepodległości Wenezueli. Brak szerokiego poparcia społecznego, spójności militarnej oraz skutecznych struktur rządzenia sprawił, że republika załamała się pod naporem wewnętrznych i zewnętrznych sił. Mimo to marzenie o niepodległości nie umarło. Klęska skłoniła Bolívara do głębokiej

refleksji nad jej przyczynami, czego efektem było opublikowanie *Manifestu z Cartageny* jeszcze w tym samym roku. W dokumencie tym zdiagnozował on błędy Pierwszej Republiki i położył ideologiczne fundamenty pod nową, bardziej zjednoczoną walkę – która miała się urzeczywistnić wraz z Drugą Republiką.

Rys. 18. Flaga Pierwszej Republiki Wenezueli od 9 lipca 1811 do 14 lutego 1812 r.

Rys. 19. Rysunek umieszczony w kantonie flagi Pierwszej Republiki Wenezueli.

Rys. 20. Herb Pierwszej Republiki Wenezueli od 15 lutego 1812 r.

Rys. 21. Flaga Pierwszej Republiki Wenezueli od 15 lutego do 25 lipca 1812 r.

Pomiędzy Republikami

Krótki, lecz przełomowy okres pomiędzy upadkiem Pierwszej Republiki Wenezueli w 1812 roku a powstaniem Drugiej Republiki w 1813 roku naznaczony był niestabilnością polityczną, brutalną wojną i rozwijającą się symboliką rewolucyjną. W tym okresie przejściowym wenezuelscy patrioci, pod przywództwem Simóna Bolívara, na nowo zdefiniowali ideologiczny i wizualny język ruchu niepodległościowego. Wobec braku centralnego rządu republikańskiego, legitymacja rewolucji opierała się na czynach — oraz na silnych symbolach, zwłaszcza flagach, które odzwierciedlały bezkompromisowy charakter walki.

Po upadku Pierwszej Republiki Bolívar udał się do Nowej Granady (dzisiejsza Kolumbia), gdzie zreorganizował siły i rozpoczął kampanię, która przeszła do historii jako *Kampania Godna Podziwu* (*Campaña Admirable*) w 1813 roku. Przygotowując się do tej wyprawy wojskowej w celu wyzwolenia zachodniej Wenezueli, Bolívar ogłosił słynny *Dekret Wojny na Śmierć* (*Decreto de Guerra a Muerte*) w dniu 15 czerwca 1813 roku. W tym radykalnym dokumencie Bolívar zapowiedział, że Hiszpanie, którzy nie poprą aktywnie sprawy niepodległości, będą traktowani jak wrogowie i mogą zostać zabici bez litości. Dekret ten był bezpośrednią odpowiedzią na okrucieństwa popełniane przez siły rojalistyczne wobec republikańskich zwolenników i symbolizował nowy, bezlitosny etap wojny.

W odpowiedzi na rosnącą brutalność konfliktu, oddziały rewolucyjne — szczególnie te dowodzone przez Bolívara — zaczęły używać czarnych flag jako symbolicznego przedłużenia doktryny „Wojny na Śmierć”. Flagi te, znane jako *Banderas de Guerra a Muerte*, były zazwyczaj jednolicie czarne — kolor śmierci i całkowitego oporu. W niektórych wariantach zdobiły je wyraziste białe lub czerwone napisy, takie jak „¡Libertad o Muerte!” („Wolność albo śmierć!”) — hasło oddające egzystencjalną stawkę toczonej walki. Choć nie były one ustandaryzowane, używano ich zarówno w boju, jak i podczas uroczystości, stanowiąc silny wizualny przekaz determinacji patriotów i ideologicznej jednoznaczności (rys. 22).

Obok tych ponurych sztandarów, inną flagą o głębokim znaczeniu symbolicznym, niesioną przez siły Bolívara podczas Kampanii Godnej Podziwu, była trójkolorowa flaga w kolorach czerwonym, żółtym i zielonym z centralną białą ośmioramienną gwiazdą (rys. 23). Flaga ta została pierwotnie

zaprojektowana 17 listopada 1811 roku i oficjalnie przyjęta przez Kongres Zjednoczonych Prowincji Nowej Granady 26 kwietnia 1814 roku — organ obejmujący terytoria dzisiejszej Kolumbii i Wenezueli. Choć formalnie powiązana instytucjonalnie z Nową Granadą, flaga ta stała się symbolem wspólnych aspiracji ruchu niepodległościowego w całej północnej Ameryce Południowej.

Flaga ta zyskała dramatyczne znaczenie w pamięci Wenezueli podczas bitwy pod Bárbulą 30 września 1813 roku, gdy pułkownik Atanasio Girardot — kluczowa postać w kampanii Bolívara — zginął, próbując zatknąć ją na wzgórzu w samym środku zaciętej walki. Jego śmierć uczyniła z flagi święty symbol poświęcenia i oporu, na zawsze łącząc ją z przelaną krwią w walce Wenezueli o wyzwolenie. Dla wojsk Bolívara była ona zarówno dosłownym, jak i metaforycznym sztandarem — wizualnym wyrazem zjednoczonej tożsamości rewolucyjnej, która przekraczała granice regionalne.

W tych kluczowych miesiącach, przed formalnym przywróceniem władzy republikańskiej, rewolucyjne sztandary pełniły znacznie więcej niż funkcję identyfikacyjną armii: głosiły ideologię, podnosiły morale i kształtowały wizualny język niepodległości, który miał wyznaczać ikonografię polityczną Wenezueli przez kolejne lata.

Rys. 22. Wariant weksylium Bandera de Guerra a Muerte

Rys. 23. Flaga Nowej Granady w latach 1813-1814.

Druga Republika

Druga Republika Wenezueli została ustanowiona w 1813 roku jako bezpośredni rezultat *Kampanii Godnej Po-*

dziwu (*Campaña Admirable*) Simóna Bolívara — śmiałej wyprawy wojskowej rozpoczętej z Nowej Granady (dzisiejsza Kolumbia), gdzie Bolívar schronił się w Cartagenie po upadku Pierwszej Republiki. Dzięki poparciu Zjednoczonych Prowincji Nowej Granady, Bolívar wyruszył z Cúcuty, by wyzwolić zachodnią Wenezuelę.

Wysiłek ten opierał się na ideach zawartych w *Manifestie z Cartageny* (1812), w którym Bolívar przeanalizował przyczyny upadku Pierwszej Republiki i wezwał do odnowionej determinacji w walce o niepodległość. W miarę jak jego armia posuwała się naprzód, skutecznie odzyskiwała szereg kluczowych miast, w tym Méridę, Trujillo i Caracas.

Przełomowym momentem kampanii była wizyta w Trujillo, gdzie w czerwcu 1813 roku Bolívar ogłosił kontrowersyjny *Dekret Wojny na Śmierć* (*Decreto de Guerra a Muerte*). Dokument ten stwierdzał, że Hiszpanie, którzy nie poprą aktywnie sprawy niepodległości, nie będą darzeni litością, podczas gdy urodzonym w Ameryce rojalistom oferowano amnestię, jeśli dołączą do strony patriotycznej.

W sierpniu 1813 roku Bolívar tryumfalnie wkroczył do Caracas, gdzie Druga Republika została faktycznie przywrócona. Bolívar został okrzyknięty *El Libertador* (Wyzwolicielem) i otrzymał szerokie uprawnienia wojskowe i polityczne do kierowania nowo odtworzonym państwem.

Upadek Drugiej Republiki nastąpił szybko, w 1814 roku, głównie w wyniku serii agresywnych kontruderzeń rojalistów. Na ich czele stał José Tomás Boves — brutalny i charyzmatyczny dowódca rojalistyczny, który zmobilizował armię składającą się głównie z *llaneros* (mieszkańców równin). Wielu z tych ludzi, zmarginalizowanych przez elitę republikańską, zostało przyciągniętych przez Bovesa obietnicami ziemi, władzy i zemsty.

Boves umiejętnie wykorzystał podziały klasowe i rasowe, przekształcając wojnę nie tylko w rewolucję polityczną, ale również społeczną. Jego siły dokonywały masakr sympatyków republikańskich, w tym cywilów, tworząc atmosferę terroru w dużej części kraju.

Republika poniosła szereg druzgocących klęsk, w tym porażkę w bitwie pod La Puerta (czerwiec 1814) oraz ostateczny upadek Caracas w połowie lipca 1814 roku. Pod koniec roku Bolívar i inni przywódcy republikańscy zostali zmuszeni do emigracji, ponownie uciekając do Nowej Granady i na Karaiby, by tam się przegrupować i kontynuować walkę zza granicy.

Główną flagą używaną w tym okresie (rys. 24) była wersja trójkolorowej flagi pierwotnie zaprojektowanej przez Francisco de Mirandę w 1806 roku — z poziomymi pasami w kolorach żółtym, niebieskim i czerwonym.

Rys. 24. Flaga Drugiej Republiki Wenezueli od 7 sierpnia 1813 do 16 lipca 1814 r.

Upadek i opór

Okres między upadkiem Drugiej Republiki Wenezueli w 1814 roku a powstaniem Trzeciej Republiki w 1817 roku był czasem spustoszenia, wygnania i nieustępliwego oporu podziemnego. Gdy sprawa republikańska cofała się, a siły rojalistyczne odzyskiwały kontrolę nad większością terytorium, marzenie o niepodległości Wenezueli wydawało się niemal całkowicie pogrzebane. Jednak pod powierzchnią porażki zaczęła się już formować nowa organizacja walki patriotycznej — taka, która wkrótce miała na nowo i z większą siłą wskrzesić projekt republikański.

Upadek Drugiej Republiki nastąpił wskutek brutalnej ofensywy rojalistycznej pod dowództwem José Tomása Bovesy, którego milicje *llaneros* siały spustoszenie w środkowej i zachodniej Wenezueli. Fala przemocy osiągnęła apogeum w 1814 roku po klęskach republikanów pod La Puerta i w Caracas, a także po masakrach patriotów i ich sympatyków, w tym cywilów. Bolívar i inni przywódcy rewolucyjni zostali zmuszeni do emigracji — część udała się do Nowej Granady, inni na Karaiby, szczególnie na Jamajkę i do Haiti.

Na emigracji Simón Bolívar podjął refleksję nad przyczynami wcześniejszych porażek republikańskich i starał się zdobyć zagraniczne wsparcie dla wznowienia walki. W *Listie z Jamajki* (*Carta de Jamaica*, 6 września 1815) nakreślił wizję przyszłości Ameryki Łacińskiej — wzywając do jedności, wolności i międzynarodowej współpracy. List ten stał się kamieniem węgielnym jego filozofii politycznej oraz punktem odniesienia dla rozproszonej rewolucyjnej diaspory.

Tymczasem opór w samej Wenezueli nie zanikł całkowicie. Izolowane kampanie partyzanckie, zwłaszcza we wschodnich prowincjach i w regionie Guayana, nadal wywierały presję na siły rojalistyczne. Postacie takie jak Manuel Piar, Santiago Mariño i Gregorio MacGregor kontynuowały walkę z marginesu, koordynując działania z baz karaibskich i podejmując sporadyczne wyprawy na kontynent. Operacje te były często rozproszone i źle zaopatrzone, lecz podtrzymywały płomień rewolucji i uniemożliwiały pełną konsolidację władzy rojalistów.

W 1816 roku, dzięki kluczowemu wsparciu prezydenta Haiti, Alexandre’a Pétona, Bolívar rozpoczął nową wyprawę z Les Cayes, zabierając ze sobą broń, statki i ochotników — w tym haitańskich żołnierzy. Péton postawił warunek, aby Bolívar zobowiązał się do zniesienia niewolnictwa — obiet-

nica ta miała głębokie konsekwencje dla społecznej struktury ruchu niepodległościowego. Po nieudanym lądowaniu w Ocumare de la Costa, Bolívar przegrupował się i przeprowadził drugie, bardziej udane lądowanie we wschodniej Wenezueli.

W tym okresie ikonografia rewolucyjna dostosowywała się do zmieniających się warunków. Trójkolorowa flaga zaprojektowana pierwotnie przez Francisco de Mirandę — z poziomymi pasami w kolorach żółtym, niebieskim i czerwonym — pozostała potężnym symbolem, ale pojawiały się także inne sztandary. Siły republikańskie, zwłaszcza te prowadzące walkę partyzancką, często posługiwały się lokalnymi flagami odzwierciedlającymi dowódców, regiony lub ideały. Choć mniej jednolite niż w czasach formalnych rządów republikańskich, flagi te niosły ducha oporu i nieustępliwości, stanowiąc mobilne symbole nieprzerwanej tożsamości republikańskiej.

Punkt zwrotny nadszedł w połowie 1817 roku, kiedy Bolívar i jego sojusznicy zdobyli Angosturę (obecnie Ciudad Bolívar). To strategiczne miasto nad rzeką Orinoko stało się siedzibą tymczasowego rządu republikańskiego oraz bazą, z której Bolívar rozpoczął najbardziej ambitny projekt politycznowojskowy: zjednoczenie północnej Ameryki Południowej w jedno państwo – Wielką Kolumbię (*Gran Colombia*). Dzięki ustanowieniu stabilnej kontroli terytorialnej i scentralizowanemu przywództwu, położono fundamenty pod Trzecią Republikę Wenezueli – kończąc trzyletni okres rozbitcia i przywracając impet ruchowi niepodległościowemu.

Trzecia Republika

Fundamenty Trzeciej Republiki zostały położone przez Simóna Bolívara oraz innych przywódców patriotycznych, takich jak Manuel Piar i Santiago Mariño, którzy rozpoczęli odbijanie terytoriów we wschodniej i południowej Wenezueli. Decydującym momentem było zdobycie Angostury (dzisiejsze Ciudad Bolívar) 19 lipca 1817 roku. Miasto to stało się siedzibą rządu republikańskiego i kluczową bazą dla dalszych operacji wojskowych i politycznych.

Pod koniec 1819 roku Trzecia Republika zaczęła przechodzić w nowy byt polityczny – Wielką Kolumbię (*Gran Colombia*), której utworzenie zaproponowano na Kongresie w Angosturze 17 grudnia 1819 roku. Choć idea zjednoczenia Wenezueli, Nowej Granady i innych wyzwolonych terytoriów została sformalizowana podczas tego kongresu, Wielka Kolumbia została oficjalnie ustanowiona dopiero w 1821 roku na Kongresie w Cúcutie. Oznaczało to koniec Trzeciej Republiki jako odrębnego państwa wenezuelskiego i początek regionalnej konfederacji mającej na celu zabezpieczenie niepodległości i jedności w północnej części Ameryki Południowej.

Między lipcem a listopadem 1817 roku Trzecia Republika Wenezueli utrzymała kontrolę nad siedmioma kluczowymi prowincjami: Barinas, Barcelona, Cumaná, Guayana, Margarita, Mérida i Trujillo. Choć regiony te nie były całkowicie spacyfikowane, stanowiły trzon terytorium republikańskiego i fundament dla rządu tymczasowego w Angosturze. Te siedem prowincji zostało później symbolicznie ujęte na wersjach flagi republiki (rys. 25 i 26) jako siedem niebieskich pięcioramiennych lub sześcioramiennych gwiazd umieszczonych na górnym żółtym pasie flagi, co miało podkreślać ich centralne znaczenie w odnowionym ruchu niepodległościowym.

Rys. 25. Flaga Trzeciej Republiki Wenezueli od 19 lipca do 19 listopada 1817 r.

Rys. 26. Wariant flagi Trzeciej Republiki Wenezueli od 19 lipca do 19 listopada 1817 r.

Później w 1817 roku część prowincji Caracas również znalazła się pod wpływem republikańskim, gdy patrioci dokonali znaczących postępów na terytorium wcześniej kontrolowanym przez rojalistów, stopniowo rozszerzając swoją administracyjną i symboliczną kontrolę. Doprowadziło to do zwiększenia liczby prowincji związanych z republiką do ośmiu. Te osiem prowincji zostało ostatecznie przedstawionych na narodowej fladze (rys. 27 i 28) za pomocą ośmiu niebieskich gwiazd umieszczonych na górnym żółtym pasie, co symbolizowało rozszerzenie zasięgu sprawy republikańskiej.

Rys. 27. Flaga Trzeciej Republiki Wenezueli od 20 listopada 1817 do 16 grudnia 1819 r.

Rys. 28. Wariant flagi Trzeciej Republiki Wenezueli od 20 listopada 1817 do 16 grudnia 1819 r.

Wenezuela jako część Wielkiej Kolumbii

Okres od 1819 do 1830 roku, w którym Wenezuela została włączona do krótkotrwałej republiki Wielkiej Kolumbii, stanowił przełomową fazę w walce kraju o niepodległość i kształtowanie państwowości. Powstała z chaosu i zwycięstw wojen niepodległościowych Wielka Kolumbia była pomyślana jako federacyjna unia obejmująca dawne hiszpańskie wicekrólestwa: Wenezuelę, Nową Granadę (dzisiejsza Kolumbia), Ekwador, a później także Panamę. Choć ambitna pod względem zasięgu i ideałów, unia ta ostatecznie okazała się niemożliwa do utrzymania z powodu napięć wewnętrznych, rywalizacji regionalnych oraz odmiennych wizji rządzenia.

Idea zjednoczonej republiki została oficjalnie przedstawiona na Kongresie w Angosturze 17 grudnia 1819 roku, gdzie Simón Bolívar — po zdobyciu kluczowych zwycięstw militarnych i odzyskaniu ważnych terytoriów — zaproponował utworzenie nowego państwa ponadnarodowego, które zastąpiłoby rozdrobnione republiki regionalne. Nowy naród, nazwany na cześć Krzysztofa Kolumba, miał na celu konsolidację niepodległości, odstraszenie interwencji zagranicznej oraz wzmocnienie wspólnej tożsamości latynoamerykańskiej. Wenezuela, z ośrodkiem administracyjnym w Caracas, stała się jednym z trzech departamentów Wielkiej Kolumbii, obok Cundinamarki (Nowa Granada) i Quito (Ekwador).

Wkrótce po kongresie wysunięto propozycję zastąpienia dotychczasowego herbu trzema białymi gwiazdami, reprezentującymi trzy departamenty Republiki Kolumbii: Wenezuelę na północy, Nową Granadę w centrum oraz prezydencję Quito na południu. Jednak propozycja ta nie została przyjęta.

Rys. 29. Flaga Wielkiej Kolumbii od 17 grudnia 1819 do 9 stycznia 1820 r.

Rys. 30. Propozycja flagi Wielkiej Kolumbii z początku 1820 roku.

Rys. 31. Herb Wielkiej Kolumbii

Rys. 32. Jeden z wariantów flagi Wielkiej Kolumbii

Rys. 33. Inny wariant flagi Wielkiej Kolumbii

Wielu mieszkańców Wenezueli, zwłaszcza w prowincjach oddalonych od Caracas, czuło się zmarginalizowanych i rozczarowanych postrzegając jako odległą władzę centralną oraz nierównym traktowaniem. Trudności gospodarcze, niespójne zarządzanie oraz utrzymujący się opór rojalistów dodatkowo komplikowały proces integracji. Choć niepodległość Wenezueli została oficjalnie uznana przez Hiszpanię w latach 1820–tych i uświetniona kluczowymi zwycięstwami militarnymi — jak bitwa pod Carabobo (1821) — jedność polityczna Wielkiej Kolumbii zaczęła się niemal natychmiast kruszyć. Bolívar, rozczarowany walkami partyjnymi i frakcyjnymi, przyjął władzę dyktatorską w 1828 roku, co tylko pogłębiło nieufność i niepokoje w regionach.

Pod koniec lat 1820–tych wezwania do secesji Wenezueli stawały się coraz głośniejsze. José Antonio Páez, kluczowy dowódca wojskowy i bohater narodowy, stał się głównym rzecznikiem autonomii Wenezueli. W 1830 roku, pod przywództwem Páeza, Wenezuela oficjalnie wystąpiła z Wielkiej Kolumbii i ogłosiła się niepodległą republiką, co oznaczało koniec unii i początek niepodległego państwa — Republiki Wenezueli.

Pomimo upadku, okres Wielkiej Kolumbii pozostawił po sobie głębokie dziedzictwo. Ukształtował kluczowe instytucje, wprowadził republikańskie ideały obywatelstwa i rządzenia oraz wzmocnił ruch niepodległościowy w całej północnej Ameryce Południowej. Położył również symboliczne i ideowe fundamenty pod przyszłe próby integracji Ameryki Łacińskiej — wysiłki, które mimo częstych niepowodzeń, czerpały inspirację z pierwotnej wizji Bolívara: jedności, wolności i suwerenności.

Okres włączenia Wenezueli do Wielkiej Kolumbii przyniósł nowe symbole polityczne, w szczególności zmodyfikowaną flagę narodową, która ucieleśniała ideały jedności kontynentalnej i suwerenności republikańskiej. Choć oparta na trójkolorowej fładze Francisco de Mirandy — z poziomymi pasami żółtym, niebieskim i czerwonym — flaga Wielkiej Kolumbii przeszła kilka modyfikacji, aby odzwierciedlić zmieniającą się strukturę i ambicje państwa ponadnarodowego.

Podstawowy projekt zachował układ trójkolorowy, w którym żółty pas zajmował górną połowę, a niebieski i czerwony dzieliły dolną część po równo. Jednak ten znany już wzór został wzbogacony o herb narodowy Wielkiej Kolumbii, umieszczany w zależności od przeznaczenia (wojskowego lub cywilnego) w centrum flagi lub w kantonie (górnym lewym

rogu). Herb przedstawiał kondora z rozpostartymi skrzydłami, trzymającego w szponach wieniec laurowy i pęk włóczni, symbolizując zwycięstwo, jedność i siłę republikańską. Poniżej znajdowała się tarcza z motywami regionalnymi reprezentującymi departamenty Wenezueli, Cundinamarci i Quito, otoczona napisem *República de Colombia*.

Flaga Wielkiej Kolumbii (rys. 29 i 30) była używana zarówno w kontekście cywilnym, jak i wojskowym na terytorium Wenezueli w tym okresie. W praktyce jednak często występowały lokalne warianty. Niektóre oddziały w Wenezueli — szczególnie w bardziej odległych regionach lub we wcześniejszych latach unii — nadal używały wersji oryginalnej flagi Mirandy bez herbu Wielkiej Kolumbii.

W dniu 10 stycznia 1820 roku generał Francisco de Paula Santander, wiceprezydent Departamentu Cundinamarci — jednego z trzech składowych departamentów republiki — zatwierdził przyjęcie nowych insygniów, powołując się na ograniczone rozpoznanie dotychczasowych symboli republikańskich, które były w praktyce używane głównie w Wenezueli. Następnie, 12 lipca 1821 roku, Kongres Narodowy zarządził, że symbole zatwierdzone przez Santandera mają być przyjęte jednolicie w całej Republice, do czasu ewentualnego zatwierdzenia nowych narodowych emblematów. Na mocy tej decyzji flaga Cundinamarci została oficjalnie podniesiona do rangi flagi narodowej Wielkiej Kolumbii i przyjęta do użytku także w Departamencie Wenezueli.

Podobnie jak w przypadku wcześniejszych flag republiki, istniało wiele wariantów tego projektu. W niektórych wersjach herb znajdował się centralnie na polu trójkolorowym, w innych był umieszczony w kantonie. Proporcje pasów również się różniły — w niektórych wersjach stosowano układ 2:1:1 dla pasów żółtego, niebieskiego i czerwonego, co przypominało późniejsze flagi Kolumbii i Ekwadoru.

Rys. 34. Herb Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 10 stycznia 1820 do 6 października 1821 oraz Departamentu Wenezueli od 12 lipca do 6 października 1821 r.

Rys. 35. Flaga Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 10 stycznia 1820 do 6 października 1821 oraz Departamentu Wenezueli od 12 lipca do 6 października 1821 r.

Rys. 36. Wariant flagi Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 10 stycznia 1820 do 6 października 1821 oraz Departamentu Wenezueli od 12 lipca do 6 października 1821 r.

W 1821 roku armia hiszpańska została zdecydowanie pokonana pod Carabobo, co zapewniło Wenezueli niepodległość, a Bolívar objął urząd prezydenta. Flaga narodowa (rys. 38 lub 39) oraz herb (rys. 37) Republiki Wielkiej Kolumbii zostały odpowiednio zmienione. Herb składał się z owalnego emblematu przedstawiającego faces, wiązkę różg symbolizującą władzę używaną przez magistratów w starożytnym Rzymie wraz z łukiem i strzałami w centrum. Po obu stronach emblematu znajdowały się dwa żółte rogi obfitości wypełnione owocami i zbożem. Całość otaczał biały pas z czarną pięciopromienną gwiazdą i nazwą kraju *Republica de Colombia*, zapisaną po hiszpańsku czarnymi literami.

Warianty flagi (rys. 40) zawierały pieczęć (rys. 41), w której pominięto zarówno napis, jak i owalną ramę, pozostawiając samodzielnie stojący emblemat. W tej formie rogi obfitości wydają się pełniejsze, faszces przedstawiono z większą precyzją, a wstęgi w kolorach żółtym, niebieskim i czerwonym są wyraźnie zaakcentowane. Czerwony pas, spleciony z tymi barwami narodowymi, dodatkowo spaja dolną część emblematu. Istniały także wersje flagi z proporcjami pasów 1:1:1 (zob. Rys. 42 i 43), podczas gdy sama pieczęć występowała w formie okrągłej lub owalnej, otoczona gałązkami oliwnymi okalającymi cały wizerunek.

Rys. 37. Pieczęć Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej.

Rys. 38. Flaga Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 7 października 1821 do 13 października 1830 r.

Rys. 39. Wariant flagi Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 7 października 1821 do 13 października 1830 r.

Rys. 40. Inny wariant flagi Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 7 października 1821 do 13 października 1830 r.

41. Wariant pieczęci.

Rys. 42. Flaga Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 7 października 1821 do 13 października 1830 r. Jasnoniebieskie tło pieczęci. Wariant w proporcjach 1:1:1 z gałązkami.

Rys. 43. Flaga Wielkiej Kolumbii – Republiki Federalnej od 7 października 1821 do 13 października 1830 r. Białe tło pieczęci.

W 1830 roku Bolívar zrezygnował z urzędu prezydenta, a Republika Wielkiej Kolumbii została podzielona na trzy państwa: Kolumbię, Ekwador i Wenezuelę. Rozdział został ostatecznie sfinalizowany 22 września 1830 roku, kiedy Kongres w Walencji zatwierdził nową konstytucję i oficjalnie ustanowił Wenezuelę jako suwerenne państwo, odrębne od Wielkiej Kolumbii. W październiku wprowadzono nową flagę narodową (rys. 44) oraz nowy herb (rys. 45).

Flaga narodowa była trójkolorowa w poziomym układzie pasów: żółtym, niebieskim i czerwonym, z herbem umieszczonym pośrodku. Herb składał się z żółtego, okrągłego emblematu, z pękiem zboża przewiązanym wstęgami w barwach narodowych, łukiem i strzałami w tle, dwoma rogami obfitości skierowanymi w dół po bokach oraz czarną pięcioramienną gwiazdą umieszczoną na białym okręgu otaczającym środek,

wraz z nazwą kraju w języku hiszpańskim: *Estado de Venezuela*.

Istniał również wariant (rys. 46 i 47) z proporcjami pasów 1:1:1 oraz wariant (rys. 48 i 49) bez żółtego tła i otaczającego herbu białego pasa.

Rys. 44. Flaga Wenezueli od 14 października 1830 do 15 kwietnia 1836 roku.

Rys. 45. Pieczęć Wenezueli od 14 października 1830 do 15 kwietnia 1836 roku.

Rys. 46. Flaga Wenezueli od 14 października 1830 do 15 kwietnia 1836 roku. Wariant w proporcjach 1:1:1.

Rys. 47. Wariant pieczęci Wenezueli od 14 października 1830 do 15 kwietnia 1836 roku.

Rys. 48. Flaga Wenezueli od 14 października 1830 do 15 kwietnia 1836 roku. Wariant w proporcjach 2:1:1.

Rys. 49. Inny wariant pieczęci Wenezueli od 14 października 1830 do 15 kwietnia 1836 roku.

Nowy herb (rys. 52), składający się z trójdzielnej tarczy, został przyjęty 16 kwietnia 1836 roku. W lewym górnym polu, na czerwonym tle, widnieje złoty snop złożony z dwudziestu kłosów pszenicy (*espigas*), z których każdy symbolizuje jedną jednostkę federacyjną kraju. Snop ten reprezentuje jedność narodu poprzez zjednoczenie jego regionów.

W prawym górnym polu, na żółtym tle, znajduje się zestaw broni — w tym włócznia, dwie skrzyżowane szable i kilka flag narodowych — związany razem wieńcem laurowym. Symbolizuje to triumf militarny, obronę narodową oraz jedność w obliczu walki.

Dolna połowa tarczy, na tle niebieskim, przedstawia białego konia w pełnym galopie, odwracającego głowę — symbol wolności i niepodległości.

Nad tarczą znajduje się klejnot złożony z wieńca w barwach narodowych, zwieńczony rogiem obfitości wypełnionym owocami i kwiatami. Symbolizuje to bogactwo zasobów naturalnych kraju i obietnicę dobrobytu.

Po bokach tarczy znajdują się dwie wspierające gałęzki: z lewej gałązka oliwna oznaczająca pokój, a z prawej gałązka palmowa symbolizująca zwycięstwo, pokój i honor.

U podstawy herbu czerwona wstęga łączy obie gałęzki. Na jej środku widnieje napis "*Libertad*" (Wolność), który uosabia podstawową wartość narodu. Po obu stronach wstęgi wypisane są złotymi literami dwie ważne daty: "*29 de abril de 1810*" (29 kwietnia 1810) i "*5 de julio de 1811*" (5 lipca 1811), upamiętniające kluczowe momenty w drodze kraju do niepodległości.

Początkowo proporcje pasów flagi wynosiły 2:1:1, jednak 20 kwietnia 1836 roku oficjalnie ustalono proporcje flagi narodowej na 1:1:1, ze zdefiniowanymi odcieniami kolorów jako: jaskrawy żółty (RGB ≈ 255, 230, 0), królewski niebieski (RGB ≈ 3, 29, 177) i jaskrawy czerwony (RGB ≈ 255, 19, 3).

W 1856 roku *Estado de Venezuela* (Państwo Wenezuela) oficjalnie przyjęło nazwę *República de Venezuela* (Republika Wenezueli), aby podkreślić bardziej republikańską i suwerenną tożsamość, dystansując się od terminologii federalistycznej używanej po uzyskaniu niepodległości. Zmiana ta oznaczała zwrot w kierunku bardziej scentralizowanego rządu narodowego i umocniła status Wenezueli jako niezależnej republiki, a nie jedynie stanu w ramach większej federacji, jak miało to miejsce w czasach Wielkiej Kolumbii na początku XIX wieku.

Rys. 50. Flaga Wenezueli od 16 do 19 kwietnia 1836 roku.

Rys. 51. Flaga Wenezueli od 20 kwietnia 1836 do 1856 oraz Republiki Wenezueli od 1856 do lutego 1859 roku.

Rys. 52. Herb Wenezueli od 16 kwietnia 1836 do 28 lipca 1863 roku.

Nowa flaga (rys. 53) została przyjęta w lutym 1859 roku przez ruch federalistyczny, reprezentując ideały autonomii i jedności między prowincjami. Na żółtym pasie znajdowało się siedem niebieskich pięcioramiennych gwiazd ułożonych w prostą poziomą linię. Gwiazdy te symbolizowały siedem pierwotnych prowincji, które ogłosiły niepodległość od Hiszpanii w 1811 roku, mianowicie: Barcelona, Barinas, Caracas, Cumaná, Margarita, Mérida i Trujillo.

W połowie czerwca 1859 roku ruch federalistyczny zaczął używać flagi (rys. 54) z dwudziestoma gwiazdami, rozmieszczonymi w dwóch poziomych rzędach po dziesięć niebieskich pięcioramiennych gwiazd każda, umieszczonych na żółtym pasie. Każda gwiazda reprezentowała jedną z dwudziestu prowincji, które wówczas tworzyły Wenezuelę, odzwierciedlając federalną strukturę ustanowioną po wojnie. Tymi prowincjami były: Apure, Aragua, Barcelona, Barinas, Barquisimeto, Carabobo, Caracas, Cojedes, Coro, Cumaná, Guayana, Guárico, Margarita, Mérida, Miranda, Portuguesa, Táchira, Trujillo, Yaracuy i Zulia.

W 1864 roku, po zakończeniu wyniszczającej Wojny Federalnej (1859–1863), *República de Venezuela* przekształciła się w państwo federalne wraz z przyjęciem nowej konstytucji. W dniu 28 marca 1864 roku ogłoszono Konstytucję z 1864 roku, a kraj formalnie przyjął nazwę *Estados Unidos de Venezuela* (Stany Zjednoczone Wenezueli). Choć była to oficjalna nazwa, państwo powszechnie określano jako *Federación Venezolana* (Federacja Wenezueli), co odzwierciedlało nową strukturę polityczną. Był to znaczący zwrot od scentralizowanej republiki ku systemowi federalnemu, przyznającemu większą autonomię poszczególnym stanom — zgodnie z celami zwycięskich sił liberalnych. Zmiana ta symbolizowała dążenie do decentralizacji i reorganizacji zarządzania państwem, inspirowanej innymi republikami federalnymi, szczególnie Stanami Zjednoczonymi.

Początkowo sześć niebieskich pięcioramiennych gwiazd było ułożonych w okrąg, z jedną gwiazdą umieszczoną w jego centrum — wszystkie wewnątrz kantonu. Siedem gwiazd nadal reprezentowało siedem prowincji, które podpisały Deklarację Niepodległości w 1811 roku.

Rys. 53. Flaga Federacji Wenezueli od 25 lutego do 15 czerwca 1859 roku.

Rys. 54. Flaga Federacji Wenezueli od 16 czerwca 1859 do 27 marca 1864 roku.

Rys. 55. Flaga Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 28 marca do 2 maja 1864 roku.

W dniu 29 lipca 1863 roku przyjęto nowy herb (rys. 56). Zmiana ta została zarządzona przez prezydenta Juana Crisóstomo Falcóna po zakończeniu Wojny Federalnej i polegała na zastąpieniu dotychczasowego napisu „*Libertad*” („Wolność”) hasłem „*Dios y Federación*” („Bóg i Federacja”), odzwierciedlającym triumf ideałów federalistycznych. Konstytucja Federalna została ogłoszona 28 marca 1864 roku — data ta została później dodana do herbu jako część jego symboliki. Dwie daty zostały umieszczone na wstęgach przymocowanych do gałęzi: 5 lipca 1811, upamiętniająca ogłoszenie niepodległości Wenezueli, oraz 28 marca 1864, upamiętniająca uchwalenie konstytucji federalnej.

Sześć białych pięcioramiennych gwiazd zostało rozmieszczonych w okręgu, z jedną białą gwiazdą umieszczoną w jego centrum — wszystkie wyśrodkowane na niebieskim pasie flagi.

Od tego momentu Wenezuela zaczęła używać zarówno flagi i bandery handlowej (rys. 57), jak i flagi oraz bandery państwowej (rys. 58), przy czym ta ostatnia zawierała herb umieszczony w kantonie.

Rys. 56. Herb Wenezueli od 29 lipca 1863 roku.

Rys. 57. Flaga i bandera cywilna (czy handlowa) Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 3 maja 1864 do 11 marca 1905 roku.

Rys. 58. Flaga i bandera państwowa Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 3 maja 1864 do 11 marca 1905 roku.

W 1871 roku, podczas prezydentury Antonio Guzmán Blanco, wprowadzono dalsze modyfikacje do herbu (rys. 60). Powyżej dwóch rogów obfitości, siedem złotych pięcioramiennych gwiazd zostało teraz rozmieszczonych w półkole, reprezentując siedem prowincji, które ogłosiły niepodległość od Hiszpanii w 1811 roku. Te siedem stanów to: Apure, Aragua, Barinas, Carabobo, Guárico, Maracaibo (obecnie Zulia) oraz Margarita.

Na dole herbu, słowa „*Independencia*” (Niepodległość) i „*Libertad*” (Wolność) zamieniły się miejscami z dwoma datami: 5 julio 1811 i 13 abril 1864, które zostały przeniesione na górę. Motto „*Dios y Federación*” (Bóg i Federacja) pozostało w centrum na dole. W związku z tym flaga państwowa i bandera (rys. 59) z herbem w kantonie również zostały zmodyfikowane.

Rys. 59. Flaga Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 1871 do 22 marca 1905 roku.

Rys. 62. Flaga i bandera cywilna Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 23 marca 1905 do 14 lipca 1930 roku.

Rys. 64. Flaga i bandera państwowa Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 15 lipca 1930 do 14 kwietnia 1953 roku.

Rys. 60. Herb Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 1871 do 22 marca 1905 roku.

Rys. 63. Flaga i bandera państwowa Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 23 marca 1905 do 14 lipca 1930 roku.

W dniu 15 lipca 1930 roku Wenezuela oficjalnie przyjęła nową trójkolorową flagę narodową (rys. 64 i 65) z poziomymi pasami w kolorach żółtym, niebieskim i czerwonym, z siedmioma białymi gwiazdami rozmieszczonymi w półokręgu na niebieskim pasie. Gwiazdy te reprezentowały siedem pierwotnych prowincji, które ogłosiły niepodległość w 1811 roku. U podstawy herbu (rys. 66) znajduje się wstęga w kolorach narodowych — żółtym, niebieskim i czerwonym — z napisem złotymi literami: „E.E.U.U. de Venezuela”, hiszpańskim skrótem od „Estados Unidos de Venezuela” czyli „Stany Zjednoczone Wenezueli”, który był oficjalną nazwą kraju w tym czasie.

Rys. 65. Herb Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 15 lipca 1930 do 14 kwietnia 1953 roku.

Nowy herb (rys. 66) został oficjalnie przyjęty 15 kwietnia 1953 roku. Na wstędze, złotymi literami, widnieje napis „REPÚBLICA DE VENEZUELA”.

Rys. 66. Herb Wenezueli od 15 kwietnia 1953 do 6 marca 2006 roku.

W dniu 30 grudnia 1999 roku przyjęto nową flagę. W poprzednich projektach gwiazdy były ustawione pod kątem, aby bardziej naturalnie podążały za krzywizną łuku, co dawało wrażenie, że „śledzą” półokrąg. Teraz gwiazdy zachowują stałą pionową orientację, niezależnie od ich pozycji na łuku. Ta zmiana w projekcie nadaje fładze bardziej geometrycznie spójny i symetryczny wygląd.

Rys. 68. Flaga i bandera cywilna Republiki Wenezueli od 30 grudnia 1999 do 6 marca 2006 roku.

Rys. 69. Flaga i bandera państwowa Republiki Wenezueli od 30 grudnia 1999 do 6 marca 2006 roku.

W marcu 2006 roku do flagi dodano ósmą gwiazdę, reprezentującą historyczną prowincję Guayana, na mocy dekretu prezydenta Hugo Cháveza. Zmiana ta sprawiła, że flaga miała teraz tę samą liczbę gwiazd, co flaga Bolívara z listopada 1817 roku. Gwiazdy zostały ponownie ustawione pod kątem, aby bardziej naturalnie podążały za krzywizną łuku, dając wrażenie, że „śledzą” półokrąg.

Napis na herbie (rys. 72) został zmieniony na „República Bolivariana de Venezuela” („Boliwariańska Republika Wenezueli”), co odzwierciedla zmianę oficjalnej nazwy wprowadzonej przez Konstytucję z 1999 roku.

Biały koń, reprezentujący biały koń Simóna Bolívara o imieniu Palomo, został obrócony, by galopować w prawo, z głową skierowaną do przodu, symbolizując wolność, postęp i ruch do przodu. W wcześniejszych wersjach herbu podstawa tarczy przedstawiała konia galopującego po zielonej trawie lub linii ziemi. W rewizji z 2006 roku tarcza ta została usunięta, pozostawiając konia galopującego swobodnie na jednolitym niebieskim tle. To zostało zinterpretowane jako wizualne podkreślenie nieograniczonej wolności i usunięcia ograniczeń.

Miecz i włócznia pozostały, ale dodano łuk, strzałę, kołczan i maczetę, nawiązując do broni ludów tubylczych

Rys. 61. Herb Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 23 marca 1905 do 14 lipca 1930 roku.

Rys. 64. Flaga i bandera cywilna Stanów Zjednoczonych Wenezueli od 15 lipca 1930 do 29 grudnia 1999 roku.

Rys. 67. Flaga państwowa Republiki Wenezueli od 15 kwietnia 1953 do 29 grudnia 1999 roku.

w historycznych zmaganiach Wenezueli. Liczba kłosów pszenicy (*espigas*) została zwiększona z 20 do 24, aby reprezentować 23 politycznie uznane jednostki federalne kontynentalnej części kraju oraz Dystrykt Stołeczny.

Przed Igrzyskami Olimpijskimi w Pekinie 2008 kolory flagi zostały określone następująco: żółty (PMS 125 ≈ RGB 172, 136, 0), niebieski (PMS 300 ≈ RGB 0, 114, 206), i czerwony (PMS 032 ≈ RGB 239, 51, 64). Dla Igrzysk Olimpijskich w Londynie 2012 określono kolory: żółty (PMS 102 ≈ RGB 246, 235, 20), niebieski (PMS 293 ≈ RGB 0, 47, 108), i czerwony (PMS 032 ≈ RGB 239, 51, 64).

Rys. 70. Flaga i bandera cywilna Boliwariańskiej Republiki Wenezueli od 7 marca 2006 roku.

Rys. 71. Flaga i bandera państwowa Boliwariańskiej Republiki Wenezueli od 7 marca 2006 roku.

Rys. 72. Herb Boliwariańskiej Republiki Wenezueli od 7 marca 2006 roku.

Bibliografia

Boorstin, D. J. (1983). *The discoverers: A history of man's search to know his world and himself*. Random House.

Burkholder, M. A., & Johnson, L. L. (2001). *Colonial Latin America* (5th ed.). Oxford University Press.

Efemerides Venezolanas. (2010). *Evolución histórica de la bandera nacional de Venezuela*. Retrieved from <https://efemeridesvenezolanas.com>.

Estrada Guzmán, Eduardo (2007). *La Bandera del Iris 1801 – 2007, La Bandera Tricolor y el Escudo de la República del Ecuador, 1830 – 2007*.

Fernández-Armesto, F. (2007). *Columbus*. Oxford University Press.

Humboldt, A. von. (1995). *Personal narrative of a journey to the equinoctial regions of the new continent* (J. Wilson, Trans.). Penguin Classics. (Original work published 1814–1825)

Kamen, H. (2003). *Empire: How Spain became a world power, 1492–1763*. Harper-Collins.

McAlister, L. N. (1984). *Spain and Portugal in the New World, 1492–1700*. University of Minnesota Press.

Morison, S. E. (1942). *Admiral of the ocean sea: A life of Christopher Columbus* (Vol. 2). Little, Brown and Company.
Mörner, M. (1967). Race mixture in the history of Latin America. Little, Brown and Company.

Moya Pons, F. (2007). *History of the Caribbean: Plantations, trade, and war in the Atlantic world*. Markus Wiener Publishers.

Racine, K. (2003). *Francisco de Miranda: A transatlantic life in the Age of Revolution*. Scholarly Resources.

Sauer, J. J. (2008). *Spain in the Americas*. Marshall Cavendish Benchmark.

Secretaría del Consejo Nacional de Seguridad y Defensa. (1989). *Evolución de las banderas de Venezuela 1797–1830* [Brochure].

Smith, W. (1975). *Flags through the ages and across the world*. McGraw-Hill.

Vargas, Francisco Alejandro (1972). *Estudio Histórico sobre la Bandera, el Escudo y el Himno Nacional de Venezuela*. Instituto de Estudios Históricos Mirandinos.

Znamierowski, A. (1999). *The world encyclopedia of flags: The definitive guide to international flags, banners, standards and ensigns*. Lorenz Books.

Jan Gyllenbok – szwedzki weksylogolog, członek The Flag Institute (Wielka Brytania), North American Vexillological Association (USA), Centro Italiano Studi Vessillologici (Włochy). Autor artykułów z zakresu weksylogologii:

Gyllenbok, J. (2022, grudzień). *Handelsflaggan för kolonin Nya Kurland under åren 1654–1690* [Flaga handlowa kolonii Nowa Kurlandia w latach 1654–1690]. *Vapenbilden*, (132), 14–18.

Gyllenbok, J. (2024). *Om framväxten av den mest unika nationsflaggan* [O powstaniu najbardziej unikalnej flagi narodowej]. *Vapenbilden*, (138), 8–11.

Gyllenbok, J. (2024, maj). *NATO's flagga* [Flaga NATO]. *Vapenbilden*, (138), 16–17.

Gyllenbok, J. (2024). *Myanmar – från region inom det brittiska väldet till självständig republik* [Myanmar – od regionu w Imperium Brytyjskim do niepodległej republiki]. *Vapenbilden*, (140), 22–27.

Gyllenbok, J. (2024). *Serrated band stood for unity along the Trucial Coast – Qatar went its own way with its flag and political future* [Ząbkowany pas symbolizował jedność na Wybrzeżu Traktatowym – Katar obrał własną drogę ze swoją flagą i przyszłością polityczną]. *Flag Master*, (169), 36–41.

Gyllenbok, J. (2024). *Flags over Eritrea* [Flagi Erytrei]. *Crux Australis*, lipiec–wrzesień 2024, nr 151, (37/3), 124–133.

Gyllenbok, J. (2025). *Bhutans väg mot självständighet och egen nationsflagga* [Droga Bhutanu do niepodległości i własnej flagi narodowej]. *Druk Yul: Czasopismo członkowskie The Swedish Bhutan Society*, (1), 44–52.

Gyllenbok, J. (2025). *Flags, Identity, and Political Symbolism in Uganda's Colonial and Postcolonial History* [Flagi, tożsamość i symbolika polityczna w kolonialnej i postkolonialnej historii Ugandy]. *Vexillum*, wrzesień 2025, (31), 18–22.

Gyllenbok, J., & Fahlén, P. (2023). *Förvillande lika nationsflaggor* [Mylące podobne flagi narodowe]. *Vapenbilden*, (136), 20–23.

Jerzy Wrona

Flaga rozejmu

Impulsem do napisania tego tekstu była notatka pt. „Historyczna ścierka kuchenna”, opublikowana w kwietniu 2024 roku w czasopiśmie *National Geographic*. Polska. Jej autorką jest Sarah Kuta, amerykańska pisarka i redaktorka z Kolorado. Opisuje ona historię ścierki kuchennej – zwykłego przedmiotu domowego użytku, która przyczyniła się do zakończenia wojny secesyjnej w Ameryce. Ścierka ta jest dziś bardzo ważną amerykańską pamiątką historyczną i nazywana jest „Flagą rozejmu”.

Jednobarwna „biała flaga” to międzynarodowy znak poddania się albo chęci rozpoczęcia rokowań z nieprzyjacielem. Parlamentariusz z białą flagą jest nietykalny (nie może być ostrzeliwany), a sam jest nieuzbrojony. Niosąc białą flagę w ten sposób oznajmia też, że żołnierze (oddziały), których on reprezentuje w tym czasie nie będą podejmować działań zbrojnych. Takiej flagi nie przygotowuje się wcześniej. Sporządza się ją w ostatniej chwili, z dostępnych materiałów koloru białego¹. Tkaniny, które w szczególnych sytuacjach pełniły rolę flagi rozejmu (pokoju) niemal zawsze stanowiły przedmioty codziennego użytku. Zazwyczaj były to białe prześcieradła, poszewki na poduszki, koszule, ręczniki, ścierki większych formatów. Żadna armia (czy oczywiście poszczególne oddziały wojskowe) nie mają „na stanie” takiej flagi, bo byłoby to jednoznaczne podkopywanie żołnierskiego morale.

Pierwsze użycie białej flagi miało miejsce za panowa-

nia chińskiej dynastii Han (25-220 n.e.). Taka flaga pojawiła się także za Cesarstwa Rzymskiego. Historyk rzymski Tacyt wspomina, że białej flagi jako symbolu poddania się, użyto w roku 69 n.e. pod Bedriacum, koło Cremony (w czasie wojny domowej w imperium), a potem w roku 109 n.e. Wcześniej rzymscy legioniści poddając się unosili swoje tarcze ponad głowy.

Amerykańska wojna secesyjna

Wojna secesyjna w Stanach Zjednoczonych Ameryki, która rozegrała się w latach 1861–1865, nazywana jest też „amerykańską wojną domową”, „wojną Północ – Południe”, „wojną o niepodległość Południa”. Toczyła się pomiędzy stanami wchodzącymi w skład Stanów Zjednoczonych (tzw. Unią lub „Północą”), a Skonfederowanymi Stanami Ameryki (tzw. Konfederacją lub „Południem”), które wystąpiły z Unii (ryc. 1).

1. Status oraz zakres używania w trakcie wojny „białej flagi” regulowany jest w art. 32 konwencji haskich z 29 lipca 1899 r. oraz 18 października 1907 r. Proporcje boków takiej flagi są niedefiniowane.

Jako pierwszy ze stanów z Unii wystąpiła w grudniu 1860 roku Karolina Południowa. Takie uchwały ogłoszono w dalszej kolejności w Missisipi, Florydzie, Alabamie, Georgii, Luizjanie, Teksasie. Do stanów, które już dokonały secesji, wkrótce dołączyły: Wirginia, Arkansas, Karolina Północna i Tennessee. Konfederacja Południa ukształtowała się ostatecznie jako związek 11 stanów niewolniczych. Zajmowała prawie 2 mln km², a więc w przybliżeniu ¼ terytorium Unii i liczyła około 9 mln mieszkańców (z czego 1/3 stanowili niewolnicy). Siły Północy były nieporównywalnie większe, mieszkało tam 22 mln ludności. Północ miała rozwinięty przemysł, jak i różnorodną produkcję rolniczą, a więc dobrą bazę materialną do prowadzenia wojny. Południe stanowiło rozległy obszar produkcji rolniczej, ale brak przemysłu od razu postawił jej armię w trudnej sytuacji, zwłaszcza jeśli chodzi o zaopatrzenie w broń i amunicję. Stany południowe liczyły przede wszystkim na bitność swych żołnierzy i dobrą kadre oficerską.

roku), którego południowcy postrzegali jako liberała i zagrożenie dla niewolnictwa.

Ryc. 2. Bitwa o Franklin 30 listopada 1864 – obraz z 1891 roku, autorstwo Kurz i Allison (źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Franklin#/media/File:Battle_of_Franklin,_November_30,_1864.jpg).

Koniec wojny secesyjnej

kiego niezadowolenia Simsa (ryc. 5) flaga rozejmu trafiła w ręce przedstawicieli Unii. Po wojnie generał Philip Sheridan wręczył flagę żonie generała George'a A. Custer, Elisabeth, w „uznaniu za lojalną służbę jej męża”. Po jej śmierci, w spadku, ta pokojowa flaga trafiła do United States National Museum. Po drodze, w tajemniczych okolicznościach, została przecięta na pół. Obecnie *A Flag of Truce* („Flaga rozejmu”) znajduje się w Narodowym Muzeum Historii Amerykańskiej (*National Museum of American History*) w Waszyngtonie (ryc. 6)².

Ryc. 3., „Flaga rozejmu” (A Flag of Truce) w Narodowym Muzeum Historii Amerykańskiej w Waszyngtonie (numer katalogowy 39765). Wymiary: 45,7 cm x 45,7 cm, w ekspozycji 45,7 cm x 24 cm, frędzle 6,35 cm. (Źródło: <https://americanhistory.si.edu/collections/search?page=1>).

Ryc. 4. Obraz Let Us Have Peace („Niech zapanuje pokój”; „Żyjmy w pokoju”), przedstawiający kapitulację konfederackiego generała R.E. Lee przed unijnym generałem U.S. Grantem w Appomattox. Autorem obrazu, namalowanego około roku 1920, jest J.L.G. Ferris.
(Źródło: <https://www.patriotgearcompany.com>).

2. W muzeum tym znajduje się też amerykańska flaga (mająca 15 czerwonych i białych pasów oraz 15 białych gwiazd), która powiewała nad Fortem McHenry w Baltimore podczas wojny 1814 roku. Zainspirowała ona Francisca Scotta Key'a do napisania utworu, „Gwiazdzisty sztandar” (*The Star-Spangled Banner*), który później stał się amerykańskim hymnem narodowym.

Ryc. 5. Generał Robert M. Sims (1837-1898) (źródło: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Robert+M.+Sims+Appomattox&sei=l7eVaK7yLK-J7NY-PqcqMyQo>).

Ryc. 6. Narodowe Muzeum Historii Amerykańskiej w Waszyngtonie.
(Źródło: <https://washington.org/pl/DC-guide-to/smithsonian-national-museum-american-history>).

Wybrane źródła:

Flaga z Gwiazdą Północy

Od połowy roku 2024 amerykański stan Minnesota ma nową flagę. Jej wyróżniającym elementem jest Gwiazda Polarna. Jest to nawiązanie do stanowego motta, które w języku francuskim brzmi *L'Etoile du Nord* („Gwiazda Północy”). Przez długi czas stan Minnesota był najdalej na północ wysuniętą częścią terytorium Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Rys geograficzny

Nazwa „Minnesota” odnosi się do słowa *mnisota*, które w języku Indian Dakota (Siuksów) znaczyło: „Woda, w której przegląda się niebo” („Tam, gdzie woda spotyka niebo”). Pierwotnie została nadana rzece Minnesota, najdłuższej rzece płynącej w granicach stanu. Minnesota stała się oficjalną nazwą po uzyskaniu statusu stanu, co miało miejsce w 1858 roku. Stan ten położony jest północno-środkowej części USA, przy granicy kanadyjskiej (ryc. 1). Leży w górnej części dorzecza Missisipi, na zachód od Jeziora Górnego. Do roku 1959, kiedy to Alaska stała się 49. Stanem amerykańskim, Minnesota była najdalej na północ wysuniętą częścią terytorium Stanów Zjednoczonych. Decyzją pierwszego gubernatora stanu z 1861 roku, jej dewizą (mottem) jest „Stan Gwiazdy Północnej”.

Ryc. 1. Położenie stanu Minnesota na mapie USA (źródło: Wikipedia).

Powierzchnię Minnesoty stanowi falista równina o rzeźbie polodowcowej, w części północno-wschodniej stanu ciągną się pasma wzgórz. Klimat kraju określa się jako umiarkowanie ciepły, kontynentalny. Roczna suma opadów kształtuje się w granicach 500 mm na zachodzie, do około 800 mm na południowym-wschodzie. Obszar stanu bogaty jest (zwłaszcza w części północnej) w bagna, rzeki i jeziora. Jezior (liczących co najmniej 10 akrów; 1 akr = 4047 m²) jest dokładnie 11 842, co miało wpływ na przydomek stanu – „Kraina 10 tysięcy jezior”. Część Jeziora Górnego należąca do Minnesoty jest największym i najgłębszym zbiornikiem wodnym w stanie. Główne rzeki to Missisipi (z dopływem Minnesota) oraz Red. Minnesota słynie z wodospadów, najsłynniejszy to Saint Anthony na Missisipi. Prerie najlepiej zachowały się na północy stanu, na zachodzie sukcesywnie zajmowane

są przez rolnictwo. Znaczne obszary leśne występują w części północnej (głównie bory) i na południowym-zachodzie (lasy liściaste). Pomimo częściowej utraty naturalnych siedlisk, bogaty jest świat zwierząt Minnesoty. Występują tu m.in. bizona, jelenie wapiti, jelenie wirginijskie, wilki szare, niedźwiedzie czarne (baribale), łosie, rysie kanadyjskie. Na trawiastych równinach i preriach Minnesoty rozpowszechniona jest naziemna wiewiórka trzynastopręgowa, znana też jako gopher pręgowany (w polskim nazewnictwie – paskosuseł lamparci). Terytorium stanu jest miejscem życia oraz migracji wielu gatunków ptactwa wodnego. Minnesotę zamieszkuje też herbowy ptak amerykański – bielik.

Powierzchnia Minnesoty wynosi 225 tysięcy km² co pod względem wielkości plasuje ją na 12 miejscu w USA. Stan zamieszkuje 5,7 mln osób, z czego ponad 3/4 jest rasy białej i ma korzenie europejskie. Ponad 60 % ludności skupia się w zespole miejskim tworzonym przez Minneapolis (największe w stanie, zwane „miastem jezior”) oraz Saint Paul – stolicę stanu (ryc. 2).

Ryc. 2. Minnesota – „Ziemia 10 000 jezior” (pocztówka).

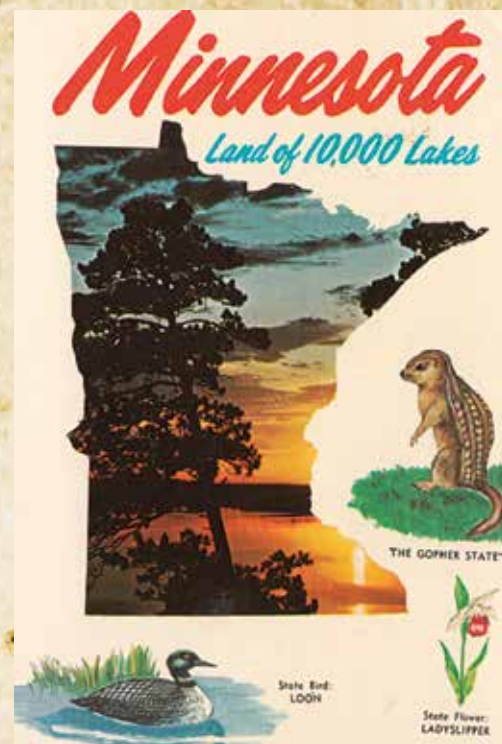
Rys historyczny

Przed przybyciem europejskich kolonistów Minnesotę zamieszkiwały plemiona indiańskie, głównie Odżibwejowie i Dakotowie. Od początku XVII wieku obszar ten penetrowa-

li francuscy kupcy (handlujący skórą) oraz misjonarze. Do Stanów Zjednoczonych terytorium Minnesoty zostało włączone w latach 1783 i 1805. Na urwistym brzegu, gdzie rzeka Minnesota wpada do Missisipi, w 1819 roku zaczęto budowę fortu wojskowego. Początkowo nosił nazwę Fort Saint Anthony, ale po jej ukończeniu, w 1825 roku przemianowano go na Fort Snelling. Fort stał się zalążkiem powstania miasta Minneapolis. Dziś ta dawna fortyfikacja wojskowa traktowana jest jako narodowy zabytek historyczny. W 1849 roku utworzono Terytorium Minnesoty, a 11 maja 1858 roku Minnesota została 32. Stanem Unii. Pogarszające się warunki życia Indian spowodowały wybuch w 1862 roku sześciotygodniowej wojny białych z Siuksami. Ofiarami było kilkuset osadników, wielu żołnierzy i Indian. Po przegranych walkach większość pozostałych Siuksów zesłano do rezerwatu w Nebrasce. Od tego okresu zaczął się gwałtowny rozwój osadnictwa i napływ imigrantów europejskich. Powstało wiele nowych farm, nastąpił rozkwit przemysłu (drzewnego, żelaznego, spożywczego, skórzanego). Po II wojnie światowej rozwój gospodarczy jeszcze nabrał tempa.

Symbole stanowe

Symbole Minnesoty odzwierciedlają historię stanu, bogactwo jego natury i różnorodność krajobrazu. Podobnie jak w innych stanach amerykańskich, najważniejszymi symbolami są: motto, pieczęć i flaga stanowa (ryc. 3, 4). Najbardziej znanym przyrodniczym symbolem Minnesoty jest nur lodo-wiec, in. nur zwyczajny (*Gavia immer*). Jego charakterystyczny krzyk często słyszalny jest w letnich miesiącach w północnej części stanu; sporadycznie ptak ten pojawia się też w rejonie jezior na południu kraju. Nur jest wielkości gęsi, potrafi nurkować do 10 metrów. Inne ważniejsze symbole to: motyl – monarcha, zwany też danaidem wędrownym (*Danaus plexippus*), grzyb – smardz pospolity (*Morchella esculenta*), zboże – dziki ryż (*Zizanii palustris*), kwiat – obuwik królowej (*Cypripedium reginae*), drzewo – sosna czerwona, in. sosna norweska (*Pinus resinosa*), kamień szlachetny – agat z Jeziora Górnego, ryba – sandacz amerykański (*Sander vitreus*). Co ciekawe Minnesota nie ma oficjalnego zwierzęcia stanowego. Jako reprezentantów stanu dotychczas proponowano m.in. wilka, jelenia wirginijskiego, wiewiórkę ziemną trzynastopręgową. Najnowsze symbole Minnesoty to flaga i pieczęć stanowa, oba – po zasadniczych zmianach – oficjalnie przyjęte zostały 11 maja 2024 roku.

Ryc. 3. Minnesota – niektóre symbole stanowe (pocztówka).

Ryc. 4. Minnesota – pieczęć, flaga i terytorium stanu (pocztówka).

Pieczęć stanowa

Centralną postacią na – bogatej w symbolikę – Wielkiej Pieczęci Stanu (obowiązującej oficjalnie w latach 1858-2024), był oracz na tle krajobrazu prerii i drzew w oddali. Pracujący w polu farmer swój karabin odłożył, opierając o pień. Na drugim planie widniał pędzący na zachód Indianin na koniu. Dziewiętnaście złotych gwiazdek w owalu symbolizowało fakt, że Minnesota była dziewiętnastym (po pierwszych trzynastu założycielskich) stanem przyjętym do Unii. Dewiza *L'Etoile du Nord* („Gwiazda Północna”) nawiązywała do tego, że swego czasu był to najbardziej wysunięty na północ stan USA (ryc. 5, 6).

Ryc. 5. Pieczęć stanowa Minnesoty z 1858 roku odlana w metalu.

Ryc. 7. Pieczęć stanu Minnesota 1983-2024

Ryc. 8. Pieczęć stanu Minnesota z 2023 r. (obowiązująca od 11 V 2024)

Flagi Minnesoty

Po zorganizowaniu konkursu na flagę stanową wpłynęło 200 propozycji. Jako zwycięski, w styczniu 1893 roku wybrano projekt Amelii Center (za który otrzymała nagrodę 15 ówczesnych dolarów – ekwiwalent 525 \$ obecnie). Awers flagi był biały, a rewers jasnoniebieski. Pośrodku pola białego (a na odwrocie – niebieskiego) flagi umieszczono pieczęć stanową. Flaga została przyjęta 4 kwietnia 1893 roku (ryc. 9, 10).

Ryc. 9. Strona główna flagi Minnesoty w latach 1893-1957

Ryc. 10. Strona odwrotna flagi Minnesoty w latach 1893-1957

W 1957 roku, przed obchodami setnej rocznicy utworzenia stanu, zmieniono nieco wygląd flagi. Przede wszystkim pole flagowe, wcześniej białe i jasnoniebieskie, otrzymało teraz barwę królewskiego błękitu. Ujednolicenie pozwoliło na wytwarzanie flag z jednego kawałka materiału, zmniejszając przy tym koszty produkcji i czyniąc flagę bardziej wytrzymałą podczas silnego wiatru. Pośrodku pola flagowego znajdowały się trzy koncentryczne okręgi, a w najbardziej centralnym umieszczono uproszczoną wersję pieczęci stanowej (ryc. 11).

Ryc. 11. Flaga Minnesoty w latach 1957-1983.

W 1983 roku rozjaśniono pole flagowe do błękitu. Dokonano też drobnych korekt w rysunku pieczęci stanowej. Indianin na koniu nie jedzie już w stronę zachodzącego słońca, ale na południe. Włócznię ma podniesioną w geście powitania, a na głowie zamiast wojennego kapelusza ma jedno orle pióro. Rolnik-osadnik jest boso. Ponadto do pieczęci dodano rzekę Missisipi i wodospad St. Anthony, aby zwrócić uwagę na ich znaczenie w transporcie, przemyśle i osadnictwie stanu. Dla wzbogacenia krajobrazu, pieczęć uzupełniono o trzy sosny norweskie reprezentujące drzewo stanowe (ryc. 12).

Ryc. 12. Flaga Minnesoty 1983-2024

Nowa flaga Minnesoty

W ostatnich latach flaga Minnesoty stała się obiektem rosnącej krytyki, zarówno ze strony fachowców, jak i części społeczeństwa. Weksylolodzy zarzucali jej słabą rozpoznawalność (m.in. na zbyt dużo szczegółów graficznych pieczęci widniejącej w polu flagowym) i możliwość pomyłek z innymi flagami stanowymi Unii. Niewątpliwie skomplikowany rysunek pieczęci czynił flagę Minnesoty trudną do narysowania,

Ryc. 6. Rysunek pieczęci stanu Minnesota 1858-1983

W 2023 roku powstała stanowa komisja do opracowania nowych wersji pieczęci stanowej (i flagi). Nowa pieczęć (o tradycyjnym okrągłym kształcie), obowiązująca od 2024 roku, jest w tonacji błękitnej i ma dużo mniej detali plastycznych w porównaniu do pieczęci poprzedniej. Kolisty napis informuje, że jest to „Wielka Pieczęć Stanu Minnesota” (*THE GREAT SEAL OF THE STATE MINNESOTA*). Zewnętrzny okrąg pieczęci zawiera **98 prostokątnych złotych pasów** („sztabek złota”), które symbolizują 87 hrabstw stanu i 11 rodzimych plemion indiańskich zamieszkujących granice Minnesoty. Niebieskie owalne znaki usytuowane bliżej centrum pieczęci pełnią rolę jedynie dekoracyjną. W środkowej części pieczęci przedstawiono kilka oficjalnych symboli stanowych. Najefektowniej prezentuje się nur lodowiec – ptak stanowy. Umieszczono tu też drzewo stanowe – sosnę norweską i zboże – dziki ryż. Biała czteroramienna gwiazda symbolizuje „Gwiazdę Północy” i nawiązuje do stanowego motta. Ciemno i jasnoniebieskie fale pokazują znaczenie jezior i rzek oraz przypominają o obfitości wody na terytorium stanu. Fraza *Mni Sóta Makoce* w języku Indian Dakota nawiązuje do nazwy Minnesoty (ryc. 8).

W 1983 roku nieco zmieniono plastyczny rysunek pieczęci i uszczegółowiono jej symbolikę. Słońce widoczne na zachodnim horyzoncie oznaczało płaskie równiny pokrywające większą część stanu. Uprawiana ziemia i pług symbolizowały znaczenie rolnictwa. Rzeka Missisipi i wodospady św. Antoniego miały podkreślić znaczenie zasobów naturalnych Minnesoty dla rozwoju handlu. Trzy sosny reprezentowały drzewo stanowe – sosnę czerwoną (norweską). Pień drzewa podkreślał znaczenie przemysłu drzewnego Minnesoty. Indianin na koniu przypominał wielkie dziedzictwo indiańskie stanu, podczas gdy koń, włócznia, topór, karabin i pług wskazywały narzędzia, które były używane do polowań i pracy (ryc. 7).

Herby Watykanu i ostatnio panujących papieży

na przykład przez dzieci i młodzież. Niektórzy obywatele do-
szukiwali się w rysunku pieczęci przejawów rasizmu. Białe i
czerwonoskóry „nie reprezentują społeczeństwa”, bo występu-
ją oddzielnie, zwrócenie w przeciwne strony. Pędzący na ko-
niu Indianin jest uzbrojony, farmer pracujący w polu odłożył
karabin opierając go o pień. Pokazuje więc, że ma nastawie-
nie pokojowe, choć obie postacie mierzą się badawczo wzro-
kiem. Przedstawiciele indiańskich plemion żyjących w sta-
nie i lewicowi aktywiści twierdzili, że flaga ukrywa zbrodnie
białych przeciwko rdzennej ludności. Błędnie sugeruje też, że
to rdzenni mieszkańcy dobrowolnie opuścili kraj aby zrobić
miejsce osadnikom.

W marcu 2022 roku władze stanowe podjęły decyzję
o stworzeniu nowego wzoru flagi (i pieczęci stanowej) Minne-
soty. W maju 2023 powołano komisję do opracowania pro-
jektu flagi i pieczęci. Z propozycji, które napłynęły uwzględ-
niono 2123 wzorów nowej flagi i 398 pieczęci. W listopadzie
tegoż roku komisja wybrała 6 propozycji, z których 15 listopa-
da 2023 roku zdecydowano się na wskazanie finalnego wzo-
ru. Jego autorem był Andrew Prekker. Ciemnoniebieskie przy
drzewcu pole flagi miało białą ośmioramienną gwiazdę. Część
swobodną flagi stanowiły trzy poziome pasy: biały, zielony i
jasnoniebieski. Według autora flagi pasy symbolizowały: biały
– zimę (śnieg), zielony – przyrodę i rolnictwo, jasnnoniebieski
– rzeki i jeziora stanu. Stylizowana biała gwiazda odzwier-
ciedlała motto stanowe – „Stan Północnej Gwiazdy”. Kolor
ciemnoniebieskiego pola przy drzewcu symbolizował nocne
niebo, a kształt pola nawiązywał do geograficznego konturu
terytorium stanowego (ryc. 13). Po upublicznieniu wybranego
wzoru prawicowe media zaczęły go krytykować, że przypo-
mina flagę somalijskiego kraju Jubaland, a po wprowadzeniu
pewnych zmian – podobna jest z kolei do somalijskiego kraju
Puntland. Podejrzewano nawet, że na wybór flagi Minnesoty
wpływ miała spora społeczność somalijska mieszkająca w naj-
większym mieście stanu – Minneapolis.

Ryc. 13. Flaga Minnesoty (projekt A. Prekker)

Komisja do zmiany symboli stanowych 19 grudnia
2023 roku przyjęła – w oparciu o dotychczasowe projekty –
nowy wzór flagi, o proporcjach szerokości do długości – 3:5.
Barwa pola flagowego przy drzewcu jest ciemnoniebieska, a
pośrodku jego widnieje biała gwiazda o ośmiu – tym razem
równej długości – promieniach. Gwiazda ta odzwierciedla
ośmioramienną mosiężną gwiazdę umieszczoną na marmu-
rowej posadzce rotundy budynku Stanowego Kapitolu. Jeden

z promieni tej gwiazdy wskazuje dokładnie geograficzny kie-
runek północy. W części swobodnej flagi – zamiast dotych-
czasowych trzech różnokolorowych pasów – widnieje pięcio-
boczne pole flagowe, które jest jednolicie jasnnoniebieskie (ryc.
14). Po zatwierdzeniu przez gubernatora i inne władze nowa
flaga i nowa pieczęć, oficjalnie obowiązują od 11 maja 2024
roku (dzień 11 V jest świętem stanowym).

Ryc. 14. Flaga Minnesoty od 11 maja 2024 roku (proporcje 3:5).

Flaga Minnesoty reprezentuje geograficzny obraz
stanu. Oficjalna symbolika flagi wykładana jest następująco:
ciemnoniebieskie pole (w kształcie zbliżonym do terytorium)
symbolizuje nocne niebo Minnesoty. Jasnnoniebieskie pole flagi
uosabia wodne bogactwo kraju i przypomina, że jest to „Stan
10 tysięcy jezior”. Biała gwiazda nawiązuje do dewizy stanowej
„Stan Gwiazdy Północnej”. Dodatkowo błękitny kolor flagi
symbolizuje przynależność Minnesoty do Unii (ryc. 15).

Ryc. 15. Flaga Minnesoty przed Minnesota State Capitol w stolicy stanu Saint Paul.

Wybrane źródła

Encyklopedia Geograficzna Świata. Ameryka Północna, Opress,
Kraków 1996.

Hubka J., Huk K., *Nova vlajka Minnesoty a jej rival Vlajka Se-
verni Hvezdy*, „Vexilologie”, 2025, č. 213.

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Minnesota>

https://en.wikipedia.org/wiki/Seal_of_Minnesota

[https://www.sos.mn.gov/about-minnesota/state-symbols/
state-flag/](https://www.sos.mn.gov/about-minnesota/state-symbols/state-flag/)

https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_Minnesota

<https://www.crwflags.com/fotw/flags/us-mn.html>

Rok 2025 zaznaczył się w historii świata, a zwłaszcza
Kościoła rzymsko-katolickiego, śmiercią papieża Franciszka i
wyborem na Stolicę Apostolską papieża Leona XIV. Wyda-
rzenia te skłoniły autora do przyjrzenia się znakom Watykanu
i osobistym herbom ostatnich papieży.

Watykan – siedziba najwyższych władz Kościoła katolickiego

Watykan (Państwo Watykańskie – wł. *Stato della
Citta del Vaticano*), to miasto-państwo, enklawa na terytorium
Włoch, położona w Rzymie, na Wzgórzu Watykańskim, na
zachodnim brzegu Tybru. Jest to najmniejsze pod względem
powierzchni i pod względem ludności państwo na świecie. Te-
rytorium Watykanu otoczone jest prawie w całości murem i
obejmuje zespół pałacowo-kościelny, a najważniejszym obiek-
tem jest bazylika św. Piotra. Obecna bazylika stoi na funda-
mentach bazyliki Konstantyna Wielkiego, którego życzeniem
było wybudowanie świątyni na miejscu ukrzyżowania i po-
chówku św. Piotra, uznawanego za pierwszego papieża. Waty-
kan to aktualnie siedziba najwyższych władz Kościoła katolic-
kiego, gdzie rezyduje papież.

Historia Wzgórza Watykańskiego sięga IV wieku,
kiedy cesarz rzymski Konstantyn Wielki przekazał biskupom
Rzymu Pałac Laterański. I właśnie Lateran był początkowo
siedzibą papieży, a Watykan był miejscem peregrynacji do gro-
bu św. Piotra. Przeniesienia siedziby papieskiej do Watykanu
dokonał Grzegorz XI w roku 1377 po powrocie z Awinionu,
kiedy zastał Pałac Laterański w ruinie. Bazylika św. Piotra zo-
stała zbudowana w latach 1506–1626 na placu św. Piotra na
Wzgórzu Watykańskim. Państwo Kościelne utrzymało się do
1870 roku, kiedy to armia królewska Wiktora Emanuela II
włączyła je do nowo powstającego Królestwa Włoch. Papież
Pius IX nie pogodził się z tą decyzją i ogłosił się „więźniem
Watykanu”. Dopiero w 1929 roku rząd włoski Benito Musso-
liniego i Stolica Apostolska podpisali tzw. traktaty laterańskie
kończące ponad półwieczny spór i gwarantujące istnienie Pań-
stwa Watykańskiego w obecnych granicach.

Watykan jest monarchią teokratyczną, głową któ-
rej jest papież wybierany dożywotnio. Papież sprawuje peł-
nię władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej. Po-
wszechnie Watykan (Państwo Watykańskie) utożsamiany
jest ze Stolicą Apostolską (Stolicą Piotrową), choć od strony
prawnej pojęcia te się różnią.

Watykan jest państwem będącym obecnie siedzibą Sto-
licy Apostolskiej. Stolica Apostolska to władza duchowa Kościo-
ła katolickiego, z papieżem jako jej głową, oraz Kuria Rzymska,
pełniąca funkcje administracyjne. Stolica Apostolska jest pod-
miotem prawa międzynarodowego i bytem niezależnym od pań-
stwa watykańskiego. Nie jest przypisana do żadnego konkretnego
miejsca, jej siedzibą jest aktualne miejsce zamieszkania papieża.

Stolica Apostolska i Państwo Kościelne to dwa pojęcia,

które często nieprecyzyjnie są używane zamiennie. Państwo Ko-
ścielne to historyczne państwo istniejące od VIII do XIX wieku,
rządzone przez papieży, podczas gdy Stolica Apostolska to poję-
cie odnoszące się do papieża i Kurii Rzymskiej, czyli centralnych
organów zarządzania Kościołem katolickim, a także do samego
papiestwa.

Państwo Kościelne (łac. *Patrimonium Sancti Petri* – „oj-
cowizna po świętym Piotrze”) istniało od 755 (lub 754 albo 756)
do 1870 roku i rządzone było przez papieży jako świeckich mo-
narchów. Państwo było siedzibą Stolicy Apostolskiej i znajdowa-
ło się na terenie obecnych środkowych Włoch. Zostało założone
przez Pepina Krótkiego – króla Franków, który nadał prawo do
władania państwem papieżowi Stefanowi II. Państwo utworzo-
no na terytoriach zdobytych podczas wojen z Longobardami
(ludem zachodniogermańskim, który w VI-VIII wieku stworzył
królestwo w północnych Włoszech). Powszechnie uważa się, że
pozostałością po Państwie Kościelnym jest Watykan, ale są to
dwa odrębne podmioty, które łączy jedynie osoba biskupa Rzy-
mu. Państwo Kościelne zostało zlikwidowane w 1870 roku, po
ponad jedenastu wiekach istnienia, wieńcząc proces zjednoczenia
Włoch.

Znaki państwowe Watykanu

Zrozumiałe jest, że znaki państwowe Watykanu na-
wiązują do charakteru tego państwa kościelnego. Żółto-białe
barwy flagi Watykanu i jednocześnie Stolicy Apostolskiej (ryc.
1) pochodzą od barw godła państwowego – kluczy św. Piotra,
będących „kluczami do Królestwa Niebieskiego”. Nawiązują
też do herbu Królestwa Jerozolimskiego istniejącego w dobie
wypraw krzyżowych (1099-1187); miało ono złoty krzyż na
srebrnym polu. Kolory żółty i biały zostały uznane za barwy
papieskie na początku XIX w. przez papieża Piusa VII. Flaga
jako państwowa oficjalnie obowiązuje od roku 1929, po za-
warciu traktatów laterańskich.

Ryc. 1. Flaga państwowa Watykanu (źródło: Wikipedia).

Kwadratowa flaga Watykanu³ ma dwa pionowe pasy – żółty (przy drzewcu) i biały. Żółte pole flagi traktowane jest jako symbol złota – metalu szlacheckiego oraz słońca (niebios, boskości). Białe pole flagi jest symbolem czystości i ziemi odnowionej przez przyjście Jezusa Chrystusa.

Pośrodku pasa białego flagi umieszczono – używany od XIV wieku – emblemat papieski (określany też godłem), skrzyżowane ze sobą klucze św. Piotra, z umieszczoną nad nimi koroną papieską. Kolejność kluczy jest taka, jak w herbie państwowym. Flaga Watykanu jednocześnie uznawana jest za flagę Kościoła katolickiego.

W państwowym herbie Watykanu, w czerwonym polu tarczy, umieszczono skrzyżowane ze sobą w skos, klucze św. Piotra – od „bram raju i czyścica” (ryc. 2). Klucze przypominają fragment Ewangelii św. Mateusza – słowa Chrystusa do apostoła Piotra: *I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie* (Mt 16,19). Barwa kluczy symbolizuje władzę i uprawnienia św. Piotra – przepuszczać i otwierać (srebrne), zatrzymywać i zamykać (złote). Czerwony sznur, który wiąże klucze oznacza, że moc obu jest w równym stopniu ważna. Klucze symbolizują pełnię władzy papieża jako głowy kościoła rzymsko-katolickiego i następcy św. Piotra. Zęby kluczy św. Piotra są wycięte na kształt krzyża, co oznacza, że papież swą władzę zawdzięcza śmierci Chrystusa na krzyżu. Skierowane ku górze zęby kluczy podkreślają, że choć znajdują się w rękach przebywającego na ziemi następcy św. Piotra, to wyroki papieskie mają również moc w niebie. Nad kluczami św. Piotra znajduje się złoto-srebrna tiara – trójczłonowa korona papieska, z trzema złotymi diademami. Uważa się najczęściej, że jest ona symbolem potrójnej władzy: królewskiej, kapłańskiej i pasterskiej. Inna interpretacja głosi, że korona ta oznacza kapłańską, pasterską i nauczycielską, władzę papieża. Tiara była uroczystym nakryciem papieża przy wystąpieniach w charakterze głowy kościoła. Od XI w. nakrycie to ozdobione było jedną koroną, później dwiema, od 1305 roku – trzema. Od 1963 roku, po koronacji Pawła VI, tiara jest nieużywana. 13 listopada 1964 r. papież Paweł VI złożył ją na ołtarzu, przeznaczając

na dar dla ubogich. Był to przede wszystkim gest symbolizujący rezygnację z władzy świeckiej. Z używania tiary zrezygnowali również następcy papieża Pawła VI. W papieskim herbie jako pierwszy nie umieścił jej Benedykt XVI. Obecnie tiara pozostaje jedynie oznaką urzędu papieskiego, symbolizującą suwerenność papieża jako głowy Watykanu.

Ryc. 2. Herb Watykanu (Państwa – Miasta).

Herb Watykanu (Państwa-Miasta) różni się od godła (emblematu, herbu) Stolicy Apostolskiej (ryc. 3). W herbie watykańskim klucz złoty („od bram raju”) umieszczony jest po lewej (heraldycznie) stronie, natomiast klucz srebrny („od bram czyścica”) – po prawej. Godło Stolicy Apostolskiej różni się detalami, a podstawową różnicą jest właśnie inna kolejność kluczy św. Piotra.

Ryc. 3. Godło Stolicy Apostolskiej i emblemat papiestwa.

Sede vacante (łac. „puste miejsce”) to czas nieobsadzonej stolicy biskupiej w Rzymie, czyli czas między śmiercią

papieża a wyborem jego następcy. W tym czasie w Watykanie rządzi Kolegium Kardynalskie. Godłem Stolicy Apostolskiej jest wtedy herb kardynała kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego. Godło nie posiada tiary, zastępuje ją *ombrelino* (*umbraculum*) – znak kształtem przypominający parasol, symbol czasowego zarządzania Kościołem (ryc. 4). Obecnym kamerlingiem jest Kevin Farrell.

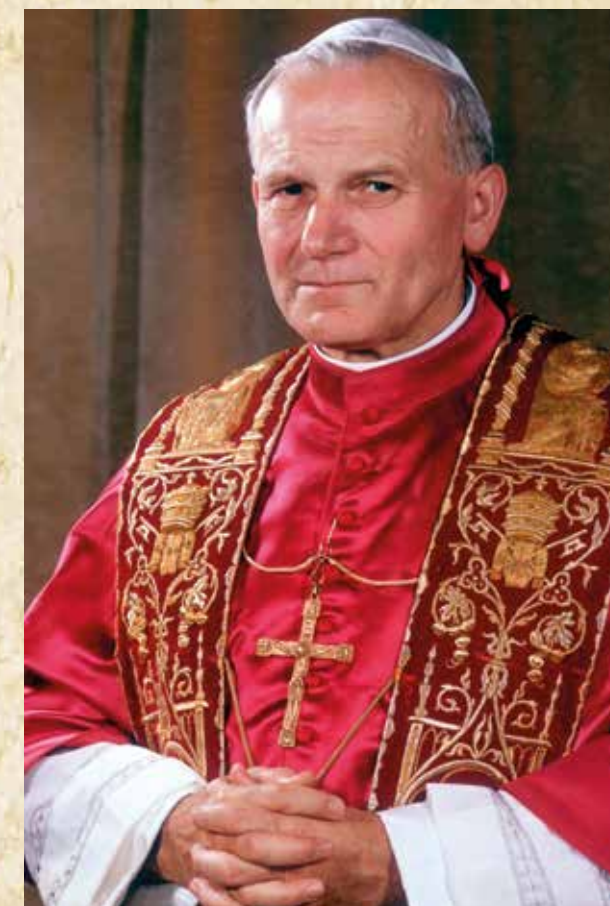
Ryc. 4. Godło Stolicy Apostolskiej w okresie sede vacante – od 2019 roku herb kardynała kamerlinga Kevina J. Farrella (źródło: Wikipedia).

Herby papieskie

Każdy papież Kościoła rzymsko-katolickiego ma swój własny herb, traktowany jako oficjalny znak Watykanu, symbolizujący jego pontyfikat. W każdym herbie papieskim (a także w herbie kardynała kamerlinga) klucze są umieszczone w kolejności charakterystycznej dla godła (herbu) Stolicy Apostolskiej. Od XIV wieku dwa skrzyżowane klucze są oficjalnym insygnium Stolicy Apostolskiej. Złoty klucz po prawej (heraldycznie) stronie nawiązuje do władzy w królestwie niebieskim, a srebrny po lewej stronie wskazuje na duchową władzę papiestwa na ziemi. Mechanizmy są skierowane w górę, ku niebu, a uchwyty w dół, czyli w ręce Namiestnika Chrystusa. Sznurek z kokardkami łączący uchwyty nawiązuje do więzi między dwiema władzami. Zazwyczaj klucze mają część mechaniczną skierowaną w górę, w prawo oraz w lewo, i zazwyczaj mają formę krzyża. Uchwyty różnią się w zależności od gustu artystycznego, od gotyckiego do barokowego. Jak pisze P. Dudziński – krajowy specjalista z zakresu heraldyki papieskiej – w epoce renesansu herby papieży były bardzo bogate w swej ornamentyce, ukazując splendor ich doczesnej władzy. Od połowy XX wieku nabierają jednak pewnej prostoty.

Herb papieski Jana Pawła II

Herbem Jana Pawła II (ryc. 5), pierwszego papieża-Polaka, była błękitna tarcza ze złotym, o nieregularnych ramionach, krzyżem łacińskim pośrodku, stykającym się z krawędziami tarczy. W dolnym, lewym (heraldycznie) rogu tarczy herbowej umieszczono złotą literę M. Litera ta oznaczała oczywiście imię „Maryja”, gdyż ksiądz, biskup, kardynał Wojtyła i wreszcie papież Jan Paweł II był gorącym orędownikiem Najświętszej Marii Panny.

Ryc. 5. Jan Paweł II (1920-2005), papież w latach 1978-2005 (źródło: Our Sunday Visitor, zdj. Russell Shaw).

Nad tarczą widniała złoto-srebrna tiara, a za tarczą – klucze św. Piotra. Spod tiary wyłaniały się dwie czerwone wstęgi na kształt stuy, ozdobione na końcach złotymi krzyżami i zakończone złotymi frędzlami. Przez uchwyty kluczy przechodził czerwony sznur zakończony węzłami i frędzlami (ryc. 6).

3. Proporcje flagi Watykanu oficjalnie są niezdefiniowane. Tradycyjne wymiary to 1:1. Spotyka się, nawet w samym Watykanie, flagi prostokątne, zazwyczaj o wymiarach 2:3. Używa się też flag żółto-białych, bez emblematu na pasie białym.

Ryc. 6. Herb papieski Jana Pawła II
(źródło: Wikipedia).

Herb papieski Jana Pawła II nawiązywał do tradycji Stolicy Apostolskiej i – zgodnie z wolą samego zainteresowanego – do herbu kardynalskiego Karola Wojtyły (ryc. 7). W herbie tym znajdował się czerwony kapelusz (przypominający kardynałom o gotowości do przelania własnej krwi w obronę prawd Kościoła i ludu chrześcijańskiego) ze sznurami zakończonymi 15 chwostami z każdej strony. Od strony heraldycznej herb papieża Jana Pawła II opracował szwajcarski heraldyk, arcybiskup Bruno Bernhard Heim, główny specjalista Stolicy Apostolskiej od spraw heraldyki kościelnej. Wprawdzie Heim nie był zwolennikiem umieszczania na tarczach herbowych liter, ale uwzględniając życzenie papieża Jana Pawła II oraz biorąc pod uwagę, że w heraldyce polskiej takie włączanie liter występuje, litera M w herbie pozostała. Pierwowzór, czyli tarczę heraldyczną herbu kardynalskiego księdza Wojtyły, Heim poddał tylko rygorom stylizacji heraldycznej. Uwzględniając przede wszystkim zasady alternacji krzyż i litera M, zamiast czarnymi, zostały przedtawione złotymi barwami na błękitnej tarczy.

Ryc. 7. Herb kardynała Karola Wojtyły
(źródło: Wikipedia).

Herb papieski Benedykta XVI

W herbie papieskim Benedykta XVI (ryc. 8) znajdowała się tarcza herbową, a na niej charakterystyczne dla niego symbole: złota muszla, głowa Maura (interpretowana też jako głowa murzyńskiego króla) i niedźwiedź z bagażem (ryc. 9). Muszla św. Augustyna oznaczała zainteresowanie duchownego (i późniejszego papieża) teologią głoszoną przez tego świętego. Muszla pielgrzymia (muszla przegrzebka – małża morskiego) jest związana z sanktuarium św. Jakuba w Santiago de Compostela. Nawiązuje także do św. Augustyna, który spacerując po plaży i rozmyślając nad tajemnicą Trójcy Świętej, ujrzał dziecko przelewające muszlą wodę z morza do zagłębienia w piasku. Chłopiec miał powiedzieć Augustynowi, że prędzej przeleje morze do dołka, niż on swoim umysłem pojmie tajemnicę Trójcy Świętej. Historia ta jest metaforą trudności zrozumienia przez ludzki umysł głębi tajemnic wiary, w szczególności Trójcy Świętej. Głowa Maura to herb bawarskiej archidiecezji Monachium i Fryzingu (Freising), z którą wcześniej związany był ksiądz i kardynał Ratzinger (ryc. 10). Symbol ten stanowi wyrażenie uniwersalności Kościoła nieznającego różnic rasowych i klasowych oraz w którym wszyscy stanowią jedność w Chrystusie. Niedźwiedź z jukiem to nawiązanie do podania o św. Korbiniana, który – swą duchową mocą – miał zmusić tego drapieżcę do posłuszeństwa. Według legendy, gdy koń (według innej wersji – muł) późniejszego założyciela biskupstwa Fryzingu, został w Alpach zabity przez niedźwiedzia podczas pustelniczej pielgrzymki do Rzymu na początku VIII wieku, Korbinian skłonił zwierzę, aby zaniósł jego bagaże do celu podróży. Nad tarczą herbową umieszczona była mitra z trzema poziomymi złotymi paskami (symbolizującymi trzy piętra tiary), oznaczającymi porządek, prawo i magisterium. Herb Benedykta XVI, w przeciwieństwie do tradycji, nie zawierał tiary, a zamiast niej używał mitry (infuły) i paliusza (pasa z białej wełny noszonego na ramionach przez katolickich metropolitów). Paliusz to symbol łączności między biskupem Rzymu a biskupami metropolitami. Jak w każdym herbie papieskim, dwa skrzyżowane klucze św. Piotra (złoty i srebrny) symbolizowały władzę Ojca Świętego. Dewizą Benedykta XVI było *Cooperatores veritatis* („Współpracownicy prawdy”).

Ryc. 8. Benedykt XVI (1927-2022).
Papież w latach 2005-2013 (źródło: Wikipedia).

Ryc. 9. Herb papieski Benedykta XVI
(źródło: Holy See Press Office).

Ryc. 10. Herb kardynalski Josepha Ratzingera,
późniejszego papieża Benedykta XVI
(źródło: Wikipedia).

Herb papieża Franciszka

Papież Franciszek (ryc. 11) w zasadzie postanowił zachować swój wcześniejszy herb, który wybrał z chwilą otrzymania sakry biskupiej, charakteryzujący się znaczną prostotą. W ciemnobłękitnym polu tarczy herbu papieża Franciszka umieszczone było złote słońce, a na nim monogram Jezusa Chrystusa - litery IHS barwy czerwonej. Nad literą H widniał krzyż, a pod nim trzy czarne gwoździe – godło jezuitów. Promieniujące, płomieniste słońce to emblemat Towarzystwa Jezusowego, zakonu, z którego pochodził papież. W prawej (heraldycznie) dolnej części tarczy widniała ośmiopromienna złota gwiazda, według starej tradycji heraldycznej, symbol Najświętszej Marii Panny – Matki Chrystusa i Kościoła. W lewej części podstawy tarczy herbowej umieszczono kwiat nardu (*Nardostachys jatamansi*) – znak św. Józefa, patrona Kościoła powszechnego. Umieszczając te symbole w swoim herbie, papież Franciszek chciał wyrazić swoje szczególne nabożeństwo do Najświętszej Dziewicy i św. Józefa. Za tarczą herbową, skrzyżowane w skos, klucze św. Piotra związane są czerwonym sznurem. Nad tarczą znajduje się srebrna mitra (ze złotymi paskami), a pod tarczą – wstęga z dewizą *Miserando atque eligendo* („Spojrzał z miłosierdziem i wybrał”). Jest to komentarz św. Bedy do ewangelicznego opowiadania i nawiązanie do słów Jezusa do celnika, późniejszego apostoła św. Mateusza (ryc. 12,13).

Ryc. 11. Franciszek (1936-2025), papież w latach 2013-2025.

Ryc. 12. Herb papieski Franciszka
(źródło: Holy See Press Office).

Ryc. 13. Herb kardynalski Jorgego M. Bergoglia,
późniejszego papieża Franciszka
(źródło: Wikipedia).

Herb papieski Leona XIV

Oficjalny herb Stolicy Apostolskiej w czasie pontyfikatu Leona XIV (ryc. 14), rozpoczętego 8 maja 2025 roku, odzwierciedla korzenie augustiańskie papieża i wartości, które stara się promować podczas swojego pontyfikatu. Tarcza herbu Leona XIV (ryc. 15) podzielona jest w skos lewy na dwie części. W górnej, na błękitnym tle, widnieje biała lilia – symbol czystości i niewinności Maryi. Część dolna, o barwie bieli w odcieniu kości słoniowej, nawiązuje do godła Zakonu św. Augustyna i przedstawia zamkniętą księgę (symbol nauczania i wiedzy) ze spoczywającym na niej sercem przeszutym strzałą. Ten symbol odnosi się do doświadczenia nawrócenia św. Augustyna, które sam wyjaśnił słowami: *Vulnerasti cor meum verbo tuo* – „Przeszyłeś moje serce swoim słowem”. Dewiza papieża, umieszczona u dołu herbu, brzmi „IN ILLO UNO UNUM”, co tłumaczy się „W Jednym jesteśmy jedno” („W Nim stanowimy jedno”). Nawiązuje do słów św. Augustyna o jedności chrześcijan w Chrystusie. Motto Leona XIV wskazuje kierunek jego posługi: budowanie Kościoła otwartego, zjednoczonego i solidarnie odpowiadającego na wyzwania współczesnego świata. Herb papieża Leona XIV wieńczy srebrna mitra biskupia z czerwonymi infułami zakończonymi złotymi frędzlami i ozdobionymi złotymi krzyżami greckimi. Mitra podzielona jest poziomymi pasami koloru złotego, co wyraża potrójną misję papieża: jako pasterza Kościoła, nauczyciela wiary i sędziego w sprawach duchowych. Łączący je pionowy słup mówi o jedności tych cech w osobie papieża. Skrzyżowane w skos klucze św. Piotra, złoty i srebrny, przepasane są czerwonym sznurem (cingulum) zakończonym chwostami. Są symbolem władzy św. Piotra i jego następców: złoty klucz symbolizuje władzę duchową, srebrny władzę doczesną na ziemi. Ich przeplatanie i powiązanie sznurem wskazuje na związek między tymi dwoma aspektami władzy. Leon XIV zachowując elementy swojego herbu kardynalskiego (ryc. 16), wcześniej herbu biskupiego, podkreślił ciągłość wyznawanych przez siebie wartości.

Ryc. 14. Leon XIV (ur. 1955). Pontyfikat od 8 maja 2025 (źródło: Wikipedia).

Ryc. 15. Herb papieski Leona XIV
(źródło: Wikipedia).

Ryc. 16. Herb kardynalski Roberta F. Prevosta – późniejszego papieża
Leona XIV
(źródło: Wikimedia Commons).

Wybrane źródła

Znamierowski A., Dudziński P., *Wielka księga heraldyki*, Świat Książki, Warszawa 2008.
Press Office of the Holy See – https://www.vatican.va/news_services/press/index.htm
https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%84stwo_Ko%C5%9Bcielne
https://pl.wikipedia.org/wiki/Herb_Benedykta_XVI
<https://www.vatican.va/content/francesco/pl/elezione/stemma-papa-francesco.html>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Herb_Leona_XIV

WEKSYLIA W SZTUCE Część 8

Krzysztof Jasiński

Weksylia w twórczości Františka Kupki

František Kupka urodził się 23 września 1871 r. w Opočnie we wschodnich Czechach. To jeden z najwybitniejszych czeskich artystów ubiegłego wieku. Spędził dzieciństwo i młodość w malowniczych miasteczkach Opočno i Dobruška. W 1888 roku Kupka rozpoczął naukę w Praskiej Akademii Sztuk Pięknych, gdzie przez trzy lata studiował pod kierunkiem prof. Františka Sequensa. Nie był jednak zadowolony z metod nauczania, dlatego w 1891 roku przeniósł się do Akademii w Wiedniu, gdzie studiował pod kierunkiem prof. Augusta Eisenmengera.

Niemniej jednak silnie pociągała go Francja, a zwłaszcza Paryż, gdzie osiadł na stałe w 1895 roku. W 1912 roku Kupka zaprezentował swoje przełomowe dzieła sztuki – *Amorpha*, *Bicolor Fugue* i *Warm Chromatics* – na Salonie Jesiennym w Paryżu. Dzięki nowemu stylowi artystycznemu, zwanemu orfizmem, wzbudził ogromne zainteresowanie, ale

także kontrowersyjne reakcje ówczesnych krytyków.

Na samym początku I wojny światowej František Kupka wstąpił do oddziałów czeskich i słowackich ochotników walczących po stronie Francji. Powody, dla których artysta zdecydował się wziąć udział w wojnie, były niewątpliwie związane z oddaniem służbie swojej ojczyźnie, nie wiedząc nawet w tamtym czasie, że wyrusza walczyć o jej wolność. Jesienią 1914 roku został przydzielony do 1. kompanii 2. batalionu C marszowego pułku Legii Cudzoziemskiej. Jako członek kompanii Nazdar walczył w pierwszej bitwie nad Aisne. Został ranny, a wkrótce potem zachorował na zapalenie płuc. W styczniu 1915 roku opuścił okopy na froncie na trzy długie lata, co pozwoliło mu bardziej intensywnie zaangażować się w działalność polityczną i promocyjną na rzecz czeskich ochotników walczących w armii francuskiej. Jako przewodniczący kolonii czeskiej w Paryżu ściśle współpracował z przedstawi-

cielami czeskiego zagranicznego ruchu oporu – T. G. Masarykiem, Edvardem Benešem i M. R. Štefánikiem.

Kupka powrócił do czynnej służby w 21. czechosłowackim pułku strzelców na początku listopada 1918 roku i zaprojektował jego sztandar. Jeszcze we Francji stworzył pierwsze projekty mundurów powstającej armii czechosłowackiej. Zaprojektował również flagę Czechosłowacji. Projekt ten jednak nie został zrealizowany.

Jako kapitan Legii Francuskiej František Kupka powrócił wiosną 1919 roku do Czechosłowacji i natychmiast dołączył do kierownictwa upamiętniającego miejsca ruchu oporu – organu artystycznego przy Ministerstwie Obrony Narodowej w Pradze. Kupka został mianowany szefem lokalnej grupy artystycznej.

W 1920 roku Kupka otrzymał propozycję wykładania na Akademii Sztuk Pięknych w Pradze. Jednak jego nowatorskie wykłady na temat znaczenia sztuki spotkały się z niezrozumieniem zarówno studentów, jak i pracowników akademickich. Kupka opuścił Pragę i powrócił do swojej pracy w Putteaux pod Paryżem.

W latach 1939-40 zaprojektował również sztandar dla 1. Czechosłowackiego pułku piechoty we Francji.

Zmarł 21 czerwca 1957 r. w Putteaux.

Projekt sztandaru 80. Pułku (zrealizowano dla 21. Pułku). 1918 r. Akwarela na papierze. Wymiary 131 x 95 mm, sygnowana. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

Projekt sztandaru 6. Pułku Legionistów Czechosłowackich we Francji. 1919. Akwarela na papierze. Wymiary 203 x 275 mm, sygnowana. Kunsthalle Praha.

Replika sztandaru 23. Pułku Strzelców wykonana według projektu Františka Kupki w 1918 r. Wymiary 100 x 100 cm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

Projekt mundurów i sztandaru Armii Czechosłowackiej we Francji z 1918 r. Gwaz i akwarela na papierze. Wymiary 360 x 260 mm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

Projekt proporczyków Legionu Czechosłowackiego we Francji. Ok. 1918. Gwaz i akwarela na papierze. Wymiary 265 x 345 mm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

Projekt flagi Czechosłowacji. 1919. Akwarela na papierze. Wymiary 190 x 130 mm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

Projekty chorągwi prezydenta i wyższego dowództwa. Akwarela na papierze. Wymiary 190 x 130 mm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

Projekt flagi (chorągwi) Czechosłowacji. 1919. Akwarela na papierze. Wymiary 130 x 190 mm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

24 Maj 1919. 1919. Tusz na papierze. Wymiary 279 x 172 mm. Sygnowana. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

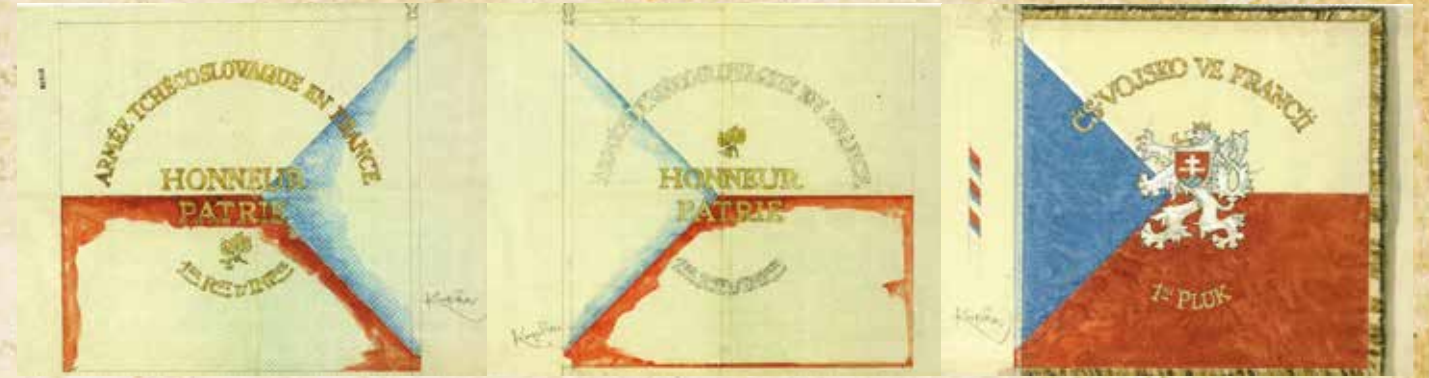
„Ale nie na zawsze” z cyklu „Pokój dla L'Assiette au Beurre”. 1904. Technika kombinowana na papierze. Wymiary 280 x 235 mm. © COLLET Prague I Munich.

Tablica honorowa Czeskiej kolonii w Paryżu. Ok. 1918. Gwasz, węgiel, malowanie obustronne na papierze. Wymiary 325 x 500 mm. Niesygnowana. Wojskowy Instytut Historyczny Praga

Sztandar 1. Czechosłowackiego piechego pułku zagranicznych jednostek we Francji. 1939 – 1940. Wymiary 110 x 100 cm. Wojskowy Instytut Historyczny Praga.

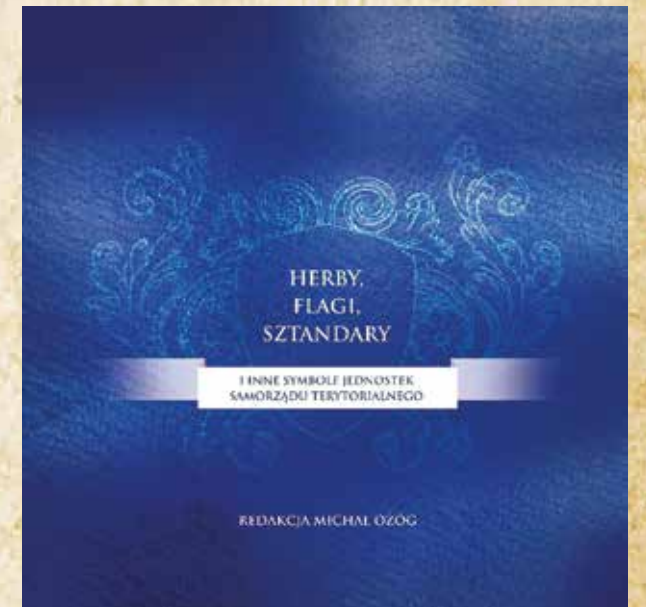

Trzy projekty sztandarów dla 1. Pułku czechosłowackich zagranicznych jednostek we Francji. 1939 – 1940. Akwarela na papierze. Wymiary 355 x 450 mm. Wojskowe Archiwum Historyczne Praga.

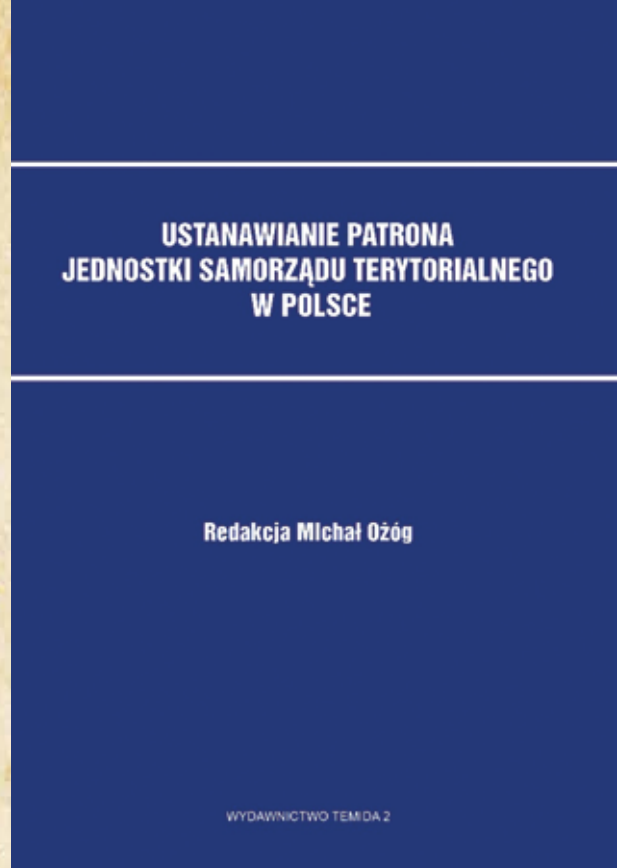
NOWOŚCI WYDAWNICZE

W numerze 2 (34) 2025 kwartalnika “Polska Zbrojna Historia” zamieszczono artykuł Jarosława Pycha “Sztandar 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater”.

Herby, flagi, sztandary i inne symbole jednostek samorządu terytorialnego, Michał Ożóg (redakcja), Wydawnictwo Stowarzyszenia Absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku Temida 2, Białystok 2025. Publikacja dostępna na stronie: [https://centroffinance.org/album-m-ozog-red-herby-flagi-sztandary-i-inne-symbole-jednostek-](https://centroffinance.org/album-m-ozog-red-herby-flagi-sztandary-i-inne-symbole-jednostek)

Okolicznościowa edycja MójZNACZEK – Dzień Flagi

Ustanawianie patrona jednostki samorządu terytorialnego w Polsce, Michał Ożóg (redakcja), Wydawnictwo Stowarzyszenia Absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku Temida 2, Białystok 2025.

W dniu 30 kwietnia 2025 r. Poczta Polska wprowadziła do obiegu okolicznościowy znaczek „Dzień Flagi” w nakładzie 350 sztuk.

